

**UNIVERZITA
KARLOVA**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH
VĚD**

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalárska práca

2021

Dominika Karľová

**UNIVERZITA
KARLOVA**

**FAKULTA SOCIÁLNÍCH
VĚD**

Institut politologických studií

Katedra politologie

**Intervencie USA v Latinskej
Amerike
v 2. polovici 20. storočia**

Bakalárska práca

Autor práce: Dominika Karl'ová

Študijný program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedúci práce: PhDr. Malvína Krausz Hladká, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som bakalársku prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 13. 4. 2021

Dominika Karľová

Bibliografický záznam

KARLOVÁ, Dominika. „Intervencie USA v Latinskej Amerike v 2. polovici 20. storočia“.
Praha, 2021. 35 s. Bakalárska práca (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied,
Institút politologických štúdií, Katedra politológie. Vedúci diplomovej práce - PhDr.
Malvína Krausz Hladká, Ph.D.

Rozsah práce: 79136 znakov, 35 strán

Anotácia

Intervencie a podpora pravicových diktátorov v Latinskej Amerike zo strany USA v druhej polovici 20. storočia výrazne ovplyvnili politický priebeh a vývoj väčšiny latinskoamerických krajín. Spojené štáty americké mnohokrát zasiahli do diania štátov v Latinskej Amerike za účelom benefitovať v prospech svojich vlastných strategických, bezpečnostných, ekonomických či ideologických záujmov. Práca sa zameriava na stratégie zahraničnej politiky jednotlivých administratív v USA, na základe čoho približuje rôzne metódy, ktoré zvykli Spojené štáty využívať na udržiavanie svojej nadvlády na západnej pologuli. Od roku 1948 až po koniec studenej vojny sa USA sústredili prevažne na svoju národnú bezpečnosť a konali v súlade so snahou odvrátiť komunizmus v krajinách Latinskej Ameriky. Autorka sa snaží objasniť historický kontext a motivácie, ktoré stáli za krokmi a taktikami prezidentov USA. V rámci toho je možné pozorovať, ako USA rôznorodo využívali taktiky mäkkej a tvrdej moci na dosiahnutie svojich ambícií. Práca má za cieľ dokázať použitie a účinnosť týchto dvoch konceptov ako nástroja zahraničnej politiky USA prostredníctvom prípadových štúdií vybraných krajín Latinskej Ameriky.

Annotation

The United States intervention and support of right-wing dictatorships in Latin America in the second half of the 20th century undoubtedly influenced the political course and development of most Latin American countries. In many cases, the United States has intervened in Latin America to benefit its own strategic, security, economic, or ideological interests. This work focuses on the foreign policy strategies of individual US administrations, on the basis of which it presents various methods that the United States used to maintain its dominance in the Western Hemisphere. From 1948 until the end of the Cold War, the United States focused largely on its national security and acted in an effort to stop communism from spreading in Latin American countries. The author tries to clarify the historical context and motivations behind the steps and tactics of the US presidents. In this context, it is possible to observe how the US has diversely used tactics of soft and hard power to achieve its ambitions. This thesis aims to demonstrate the use and effectiveness of these two concepts as a tool of US foreign policy making through case studies of selected Latin American countries.

Klíčové slová

Spojené štáty americké, Latinská Amerika, zahraničná politika, intervencie, tvrdá moc, mäkká moc

Keywords

United States of America, Latin America, foreign policy, interventions, hard power, soft power

Title

US interventions in Latin America in the 2nd half of the 20th century

Název práce v češtině

Intervence USA v Latinské Americe v 2. polovině 20. století

Pod'akovanie

Rada by som na tomto mieste pod'akovala mojej vedúcej práce, PhDr. Malvíne Krausz Hladkej, Ph.D., za odborné vedenie, pomoc a prínosné rady pri spracovaní tejto práce.

Obsah

1. Úvod.....	10
1.1. Úvod do problematiky a vymedzenie výskumu	10
1.2. Metodika práce	11
2. Historicko-politický kontext zahraničnej politiky USA v Latinskej Amerike	13
2.1. Obdobie pred studenou vojnou.....	13
2.2. Obdobie počas studenej vojny	16
2.1.1. Zahraničná politika za vlády Trumana, Eisenhowera a Kennedyho	17
2.1.2. Zahraničná politika za vlády Johnsona, Nixona a Cartera	22
2.1.3. Zahraničná politika za vlády Reagana, Busha a Clintona	24
3. Koncept tvrdej a mäkkej moci	27
3.1. Definícia pojmov	27
3.2. Prípadové štúdie tvrdej moci	28
3.2.1. Nikaragua	28
3.2.2. Paraguaj	32
3.3. Prípadové štúdie mäkkej moci.....	34
3.3.1. Chile	34
3.3.2. Guatemala.....	37
4. Záver.....	40
5. Zoznam použitej literatúry	43
5.1. Primárne zdroje.....	43
5.2. Sekundárne zdroje	44

Zoznam použitých skratiek

CEUA	Comité de Estudiantes Universitarios Anticomunistas
CIA	Central Intelligence Agency (Ústredná spravodajská služba)
OAS	Organization of American States (Organizácia amerických štátov)
NAFTA	North American Free Trade Agreement (Severoamerická dohoda o voľnom obchode)
LIC	Low Intensity Conflict

1. Úvod

1.1. Úvod do problematiky a vymedzenie výskumu

Niet pochýb o tom, že USA dlhé roky mali – a stále majú – veľký ekonomický a politický vplyv na prakticky akýkoľvek kút sveta. Vzťahy medzi Severnou a Južnou Amerikou sú založené na často znepokojujúcej a hlboko siahajúcej histórii, počnúc koloniálnym obdobím až po súčasnosť. Táto oblasť napätia sa vyvíjala od 19. do 20. storočia paralelne s nárastom rozširovania medzinárodnej moci a svetového hegemonizmu USA. Ako sa postupom času Spojené štáty vypracovali z regionálnej mocnosti na globálneho hegemóna, prešli značnou zmenou zahraničnej politiky, čo sa dá z veľkej časti pozorovať na ich zásahoch v Latinskej Amerike.

Práca poskytuje prehľad zahraničnej politiky a stratégií USA voči Latinskej Amerike zameraný na druhú polovicu 20. storočia s dôrazom na obdobie studenej vojny. Stratégia Spojených štátov počas tohto obdobia bola založená na troch hlavných cieľoch: bezpečnostný imperatív, ktorého cieľom bolo zaručenie dominancie na západnej pologuli, politický či ideologický cieľ, ktorý mal zabrániť rozširovaniu komunizmu a namiesto toho podporovať demokraciu a kapitalistický rozvoj; a ekonomické aspirácie, ktorými sa presadzovali záujmy amerických korporácií za účelom ovládnutia obchodu a zdrojov v krajinách Latinskej Ameriky.

Zahraničná politika USA bola v priebehu prevažnej časti druhej polovice 20. storočia určovaná bipolárnou povahou medzinárodného systému a ideologickým stretom s komunistickým Sovietskym zväzom v podobe studenej vojny. Prevládajúca interpretácia studenej vojny vychádza z realistickej perspektívy, ktorá opisuje snahy Spojených štátov a Sovietskeho zväzu o ekonomickú, vojenskú a mocenskú nadradenosť ako nevyhnutnú charakteristiku hegemonov usilujúcich sa o nadvládu v medzinárodnom systéme. Z tohto pohľadu obidve superveľmoci 20. storočia racionálne navrhli svoje politiky tak, aby slúžili ich najlepšiemu záujmu.

V kontexte vyššie uvedeného si preto kladieme nasledujúce otázky: Prečo Spojené štáty často zasahovali do záležitostí latinskoamerickej politiky? Ako sa ich motivácie v týchto krajinách v priebehu času menili? Aké metódy zvykli Spojené štáty využívať na udržiavanie svojej nadvlády na západnej pologuli? Na tieto otázky sa vo svojej práci pokúsime odpovedať analyzovaním jednotlivých administratív USA.

Tvrdá a mäkká moc boli neoddeliteľnou súčasťou zahraničnej politiky USA, a to hlavne počas studenej vojny. Účelom štúdie je preskúmať účinky mäkkej moci v porovnaní s tvrdou

mocou a dokázať použitie a účinnosť týchto dvoch konceptov ako nástroja zahraničnej politiky USA prostredníctvom prípadových štúdií vybraných krajín Latinskej Ameriky. V práci je vykonaná historická komparatívna analýza prípadových štúdií so zameraním na Nikaraguu, Paraguaj, Čile a Guatemalu. Tento kvalitatívny prístup preskúma implementáciu a ciele USA pri použití tvrdej moci v Nikarague a Paraguaji a mäkkej moci na príklade Čile a Guatemaly. Skúmanie daných historických prípadov pomáha lepšie vykresliť taktiky tvrdej a mäkkej moci a porozumieť vplyvu USA na latinskoamerický región. Na základe prípadových štúdií tiež pochopíme, ako sa mäkká a tvrdá moc od seba líšia, a tiež vyhodnotíme ich celkovú efektívnosť v rámci hľadiska času. To znamená, že sa pokúsime určiť, ktorý z konceptov by mohol byť aplikovaný na dosiahnutie dlhodobějších a trvalejších cieľov, zohľadňujúc pri tom časovú náročnosť aplikácie jednotlivých konceptov. Uplatňujúc teoretické princípy Josepha Nyeho o moci sa pokúsime hodnotiť jeho hypotézu o potenciálnom použití oboch konceptov súčasne.

Dôkazy poskytované v tejto práci môžu byť súčasťou tvrdenia, že implementácia mäkkej moci bola neoddeliteľnou súčasťou zahraničnej politiky USA počas studenej vojny. Ako je preukázané v kapitolách prípadovej štúdie, Washington použil rôzne taktiky tvrdej aj mäkkej moci na dosiahnutie svojich ambícií v regióne Latinskej Ameriky. Ak by taktiky mäkkej moci neboli použité, USA by mali k dispozícii oveľa menej možností. Keďže niektoré ciele nebolo možné dosiahnuť použitím tvrdej moci, USA by sa pri zahraničnej politike voči Latinskej Amerike bez použitia mäkkej moci nezaobišli.

Zatiaľ čo predmetom práce je skúmať, ako USA používali tvrdú a mäkkú moc na dosahovanie svojich cieľov v Latinskej Amerike počas druhej polovice 20. storočia, závery, ktoré práca vyvodzuje, môžu byť pravdepodobne zovšeobecniteľné pre iné regióny, časové obdobia a aktérov.

1.2. Metodika práce

Bakalárska práca je rozdelená do dvoch častí, ktoré sa venujú popisu zvolenej témy. Prvá časť práce je teoretickou časťou a načrtáva problematiku zahraničnej politiky USA voči Latinskej Amerike, ako aj prístupy jednotlivých prezidentov. Druhá časť práce načrtáva problematiku uchopenia definície tvrdej a mäkkej moci a následne tieto koncepty približuje kategorizáciou a komparáciou vybraných prípadových štúdií.

V bakalárskej práci budeme postupovať pomocou analytickej metódy za účelom rozboru skúmaného predmetu, čo uľahčí pochopiť danú problematiku ako celok. Popritom uplatníme syntetickú metodiku - konkrétne vzťahovú a kauzálnu analýzu. Taktiež využijeme

formu prípadovej štúdie, ktorá bude porovnávať konkrétne vyššie spomínané štáty, aby sme v závere mohli použiť komparáciu, vďaka čomu bude možné zistené poznatky zhodnotiť. Súčasťou metodológie je literárny rešerš, ktorý prinesie aktuálny pohľad na súhrn teoretických východísk k zadanej téme.

Táto práca vykonáva systematickú analýzu konceptu tvrdej a mäkkej moci. Najskôr sme v dostupnej literatúre podrobne preskúmali koncept tvrdej a mäkkej moci, na základe čoho sme sformulovali výskumné otázky práce. Následne sme zvolili štyri prípadové štúdie, ktoré sme katalogizovali a nakoniec stanovili, ktoré z nich boli príkladmi použitia mäkkej alebo tvrdej moci a aké ciele sa pokusy na základe typológie snažili dosiahnuť.

Termínom Latinská Amerika sú označované štáty na juh od hraníc USA, t.j. štáty Strednej a Južnej Ameriky a tiež ostrovné štáty Karibiku. Pojem medzi-americký odkazuje na vzťahy medzi USA a štátmi Latinskej Ameriky. Preklady v rámci práce sú autorské a názvy, pre ktoré existuje ustálený slovenský výraz sú preložené. Pokiaľ ide o názov, prípadne citáciu, pre ktorý neexistuje ustálený slovenský výraz, je ponechaný v origináli v anglickom alebo španielskom jazyku.

2. Historicko-politický kontext zahraničnej politiky USA v Latinskej Amerike

Zapojenie USA do záležitostí Latinskej Ameriky za účelom politických a ekonomických ziskov sa datuje do dávnej minulosti. Od Španielsko-americkéj vojny na konci 19. storočia, ktorou došlo k výmene moci a vplyvu na región, až po udalosti 20. storočia, vrátane studenej vojny, USA fungovali ako hemisférický hegemon a diktovali politické dianie latinskoamerických krajín. Už po rozpade španielskej koloniálnej nadvlády v Latinskej Amerike v prvej polovici 19. storočia Kongres USA vyjadril svoju plnú podporu rozvíjajúcim sa krajinám v tomto regióne. Mnohí analytici označujú Spojené štáty ako „*všemocného a [takmer vždy] represívneho hegemóna, ktorý disponoval prakticky nepopierateľnou politickou, ekonomickou, vojenskou a kultúrnou mocou v západnej hemisfére*“ (Garrard-Burnett a spol., 2013, s. 3). Kontext zahraničnej politiky a intervencií USA v Latinskej Amerike je rozhodujúci pre lepšie pochopenie zapojenia USA vo vybraných prípadových štúdiách. Táto kapitola stručne analyzuje historický vývoj latinskoamerických krajín v kontexte zahraničnej politiky USA do konca studenej vojny.

2.1. Obdobie pred studenou vojnou

Základ pre veľkú časť zahraničnej politiky Spojených štátov voči Latinskej Amerike historicky vychádza z Monroeovej doktríny. Bola predstavená na siedmom každoročnom prejave prezidenta Jamesa Monroea v roku 1823 a jej primárnym cieľom bolo zastavenie európskeho vplyvu v tzv. "Novom svete". Doktrína mala predovšetkým podporovať nezávislosť rozvíjajúcich sa štátov, no v konečnom dôsledku tiež udeľovala USA právo intervenovať do záležitostí svojich južných susedov, ak mala pocit, že „*ich záujmy a bezpečnosť boli v ohrození*“ (Nieto a Brandt, 2003, s. 18).

Na konci 19. storočia bolo jasné, že USA sa stali supervelmocou, a to nie len na západnej pologuli, ale aj na celom svete. Zasiahli do záležitostí Brazílie, Chile, Venezuely,

Havajských ostrovov, ako aj množstva ostrovov v Tichom oceáne a Karibiku (Opatrný, 1998, s. 50-55). Expanzionizmus USA, ktorý posilnila Monroeova doktrína, pokračoval aj za prezidenta Williama Howarda Tafta. Jeho implementácia tzv. „dolárovej diplomacie“ (prístup k diplomacii, ktorý mieri k vytváraniu stability a poriadku v zahraničí propagujúc obchodné záujmy USA), viedla k intervenciám naprieč Centrálnou Amerikou a Karibikom (U.S. Department of State). V prvých dvoch dekádach 20. storočia Spojené štáty intervenovali na území Kuby, Puerta Rika, Haiti, Dominikánskej republiky, Hondurasu a Mexika, pričom mnoho z týchto zásahov zahŕňalo militárne akcie či okupáciu (Langley, 2001, s. 14-15).

Theodore Roosevelt, ktorý sa stal prezidentom v roku 1901, prejavoval veľký záujem o účasť USA v zahraničnej politike. Bol prívržencom imperialistickej svetovej politiky a zbrojenia, ale aj zástancom mierového riešenia konfliktov (Langley, 2001, s. 15). Odmietal izolacionizmus a bol presvedčený, že iba krajina bez expanzívnych ambícií, ako Spojené štáty, môže slúžiť ako istá internacionálna policajná sila, ktorá zabezpečí medzinárodný mier a poriadok. Rooseveltovu zahraničnú politiku charakterizovala kombinácia diplomacie a zastrášovania. Táto nová koncepcia niesla názov „diplomacia veľkej palice“ (Big Stick Diplomacy), spojená s Rooseveltovým výrokom: „*Rozprávaj jemne, ale maj vždy pripravenú veľkú palicu. Zájdeš ďaleko.*“ (Roosevelt, 1900).

Po niekoľkých desaťročiach unilaterálnej politiky USA na západnej pologuli a imperialistických tendencií vo vzťahu s latinskoamerickými krajinami sa USA rozhodli zmeniť svoj politický prístup. To bolo zapríčinené dvoma faktormi. Po prvé, koniec 20. a začiatok 30. rokov bol obdobím veľkej hospodárskej krízy, čo viedlo USA k zmene hospodárskej politiky v regióne. Po druhé, keďže sa politická situácia v Európe po prevzatí moci Adolfa Hitlera v Nemecku komplikovala, USA si chceli zabezpečiť spojencov v ich najbližšom susedstve. Po dlhom období agresívnej politiky, ktorá sa niesla v duchu vojenských zásahov a zásahov do vnútorných záležitostí Latinskej Ameriky, sa cieľom USA stalo znovunadobudnúť dôveru a zlepšiť si vzťahy so svojimi latinskoamerickými susedmi.

Do času, kedy sa Franklin Delano Roosevelt v roku 1933 ujal prezidentskej kancelárie, došlo v Latinskej Amerike k viac ako stovke vojenských zásahov a teritoriálnych okupácií (Nieto a Brandt, 2003, s. 22). Práve s prezidentom Franklinom D. Rooseveltom sa spája nový koncept zahraničnej politiky – tzv. „politika dobrého susedstva“ (Good Neighbor Policy), ktorej princípom bola snaha USA o dobré susedské vzťahy s inými národmi a rešpektovanie ich práv (Smith, 2005, s. 132). Táto politika bola reakciou na rastúci anti-amerikanizmus v Latinskej Amerike, spôsobený neustálym intervencionizmom USA do ich vnútorných

záležitostí.

V záujme zachovania mieru a hospodárskej stability na západnej pologuli Rooseveltova politika zdôrazňovala spoluprácu, nezasahovanie a vzájomný obchod. Bolo zrejmé, že o udržiavanie dobrých vzťahov s inými štátmi mal prezident značný záujem. Vo svojom inauguračnom prejave uviedol, že v oblasti zahraničných vecí bude „*viest' národ USA k politike dobrého susedstva - suseda, ktorý rozhodne rešpektuje sám seba, a pretože tak činí, rešpektuje svätosť svojich dohôd v susedskom svete*“ (Gilderhus, 2000, s. 75). Pre Latinskú Ameriku táto politika znamenala koniec priamych zásahov USA do regionálnych záležitostí a pozostávala z iniciatív, ktoré presadzovali vzájomnú spoluprácu a ekonomickú expanziu (Gilderhus, 2000, s. 71-72).

Princípy politiky dobrého susedstva boli potvrdené v Deklarácii z roku 1933, podpísanej na Panamerickej konferencii v Montevideu: „...*žiadny štát nemá právo zasahovať do vnútorných záležitostí iného štátu,*“ čo v zásade znamenalo odmietnutie akéhokoľvek vojenského zásahu v Latinskej Amerike (Smith, 2005, s. 133). Tým sa začalo niekoľkoročné obdobie priateľských vzťahov a mechanizmu efektívnej spolupráce, kedy sa väčšina sporov riešila mierovou cestou a vždy existovali pokusy o nájdenie vzájomne uspokojivých riešení.

Aj keď Rooseveltova politika signalizovala ústup od agresívnej politiky Monroeovej doktríny predošlých desaťročí, mnohí v Latinskej Amerike stále kritizovali kroky prezidenta USA. Mexický spisovateľ Jesús Silva Herzog sa o reformách Roosevelta vyjadril nasledovne: "*Politika dobrého susedstva je skôr zmena formy, než obsahu... Imperializmus, ekonomický fenomén, nevyhnutný a legitímny potomok kapitalizmu nikdy neprestane byť neustálou hrozbou a rastúcim zlom pre pokrok väčšiny národov*" (Aguilar a Zatz, 1968, s. 72).

V rokoch 1933 až 1945 Spojené štáty podpísali s Latinskou Amerikou 15 vzájomných dohôd (Gilderhus, 2000, s. 83). Keď USA vstúpili do druhej svetovej vojny, väčšina latinskoamerických štátov sa postavila na stranu USA a prerušila vzťahy s mocnosťami Osi, čím sa pre USA stala hodnotným spojencom. Druhá svetová vojna podstatne posilnila existujúce politické, ekonomické a ideologické väzby medzi Latinskou Amerikou a USA (Leffler a Painter, 2005, s. 302). Prevládajúcim aspektom stratégie USA zameranej na dominanciu v Latinskej Amerike bola bezpečnosť. Počas druhej svetovej vojny sa závislosť latinskoamerických ekonomík na USA, ktoré im poskytovali ekonomickú pomoc výmenou za zníženie ciel a otvorenie trhov ešte viac prehĺbila (Krenn, 1990, s. 56-58). Ekonomiky latinskoamerických štátov sa ku koncu druhej svetovej vojny stali životne závislými od Spojených štátov (Krenn, 1990, s. 56-58).

2.2. Obdobie počas studenej vojny

USA z druhej svetovej vojny vzišli ako jeden z dvoch svetových hegemonov - ich ekonomika sa vyvíjala veľmi dynamickým spôsobom, použitie jadrovej zbrane v Japonsku z nich spravilo vojenskú superveľmoc a vedúca úloha v koalícii Spojencov proti štátom Osi im zabezpečila dominantné postavenie v medzinárodnej politike. Koniec druhej svetovej vojny však bol v západnej hemisfére obdobím hlbokoj neistoty. Budovanie nového svetového poriadku, ktoré sa začalo už v posledných mesiacoch vojny prebiehalo bez účasti Latinskej Ameriky. K najdôležitejšej zmene došlo v ekonomike. Druhá svetová vojna bola obdobím obrovského dopytu po surovinách a poľnohospodárskych výrobkoch z tohto regiónu, čo malo za následok rýchly rast latinskoamerických ekonomík. Aby tento pozitívny trend pokračoval, s USA bolo potrebné spolupracovať aj naďalej. Latinskoamerickí vodcovia dúfali, že politika dobrého susedstva, ktorá sa začala rozvíjať v 30. rokoch, bude pretrvávajúť aj po druhej svetovej vojne. Nová úloha Spojených štátov v globálnom poriadku však zmenila povahu spolupráce s Latinskou Amerikou a ekonomika pre nich viac nebola najdôležitejším predmetom medzinárodných vzťahov. Namiesto toho sa do popredia dostala priorita bezpečnosti a úrady USA boli pripravené využiť všetky nástroje zahraničnej politiky na jej zabezpečenie.

Následky vojny priniesli zmenu v medzinárodnom poriadku – posun distribúcie moci, ktorý ukončil európsku dominanciu vo svete (Leffler a Painter, 2005, s. 3). Spojené štáty a Sovietsky zväz sa stali jednoznačnými svetovými superveľmocami, a práve význam národnej bezpečnosti a ich ideologické rozdiely viedli k ich vzájomným rozporom (Leffler a Painter, 2005, s. 3). Studená vojna nielen formovala zahraničnú politiku oboch štátov, ale ovplyvňovala zahraničnú a domácu politiku iných národov po celom svete (Leffler a Painter, 2005, s. 1). Moskva hľadala bezpečnosť prostredníctvom „*územných akvizícií a sfér vplyvu*“, zatiaľ čo USA sa usilovali o „*zachovanie priaznivej rovnováhy síl v Eurázii*“ a „*strategickú sféru vplyvu v Latinskej Amerike*“ (Leffler a Painter, 2005, s. 17).

Tvrdenie, že antikomunizmus bol základným pilierom povojnovej politiky USA voči Latinskej Amerike vôbec nie je kontroverzné. Keď sa Studená vojna koncom 40. rokov rozšírila z územia Európy do rozvojového sveta, Latinská Amerika bola jednou z oblastí, ktorú boli USA odhodlané oslobodiť od ľavicových vlád a vplyvu Sovietov. Vláda USA v dôsledku toho vyvíjala čoraz väčší tlak na zastavenie akýchkoľvek reformných hnutí, ktoré by sa dali označiť za komunistické. Táto ideologická „*križiacka výprava*“ proti komunizmu sa prejavovala hlavne dvoma spôsobmi. Po prvé, USA v štátoch Latinskej Ameriky

podporovali zvrhnutie vlád, ktoré boli na základe ich blízkosti so socialistickými myšlienkami či nedostatočnej schopnosti prijať radikálne opatrenia proti komunistickým a ľudovým hnutiam považované za hrozbu (Bethell, 1997, s. 103). To sa dá pozorovať na príkladoch Guatemaly, Bolívie, Čile, Argentíny, Brazílie či Uruguaja, kde USA podporovali násilné vojenské puče a represívne režimy. Po druhé, s cieľom posilniť protipovstalecké operácie v krajinách, v ktorých sa objavili komunistické povstania partizánov, vláda USA podporovala svojich spojencov prostredníctvom rozmiestňovania vojenských síl a veľkorysej militarnej pomoci (Domínguez, 1999, s. 46). Z tohto dôvodu USA od 60. rokov poskytovali vojenské kapacity krajinám ako El Salvador, Venezuela, Nikaragua, Kolumbia a Peru (Domínguez, 1999, s. 46).

Obdobie studenej vojny sa dá z mnohých hľadísk považovať za historicky výnimočné. Mier a politická stabilita, ktoré do istých hraníc existovali v rozvinutých krajinách hlboko kontrastovali s násilnými vnútroštátnymi konfliktmi rozvojových krajín. Latinská Amerika nebola výnimkou. Ideologické spory medzi dvoma supervelmocami súperiacimi o dosiahnutie svetovej hegemonie hrali dôležitú rolu pri podnecovaní konfliktov v regióne. Na lokálnej úrovni sa studená vojna v Latinskej Amerike odzrkadlila silnou ideologickou polarizáciou ľavicových a pravicových síl a eskaláciou násilia. To bolo podmienené posilnením hospodárskej a vojenskej podpory zo strany USA alebo ZSSR.

2.1.1. Zahraničná politika za vlády Trumana, Eisenhowera a Kennedyho

V roku 1947 sa v meste Rio de Janeiro uskutočnila Medziamerická konferencia o udržaní kontinentálneho mieru a bezpečnosti, kde bola prijatá Medziamerická zmluva o vzájomnej pomoci, známa tiež pod názvom Rijský pakt. Išlo o regionálny bezpečnostný pakt proti útokom zahraničných mocností, ktoré nepatrili do amerického regiónu. Medziamerická zmluva o vzájomnej pomoci bola prvá z mnohých takzvaných „dohôd o vzájomnej bezpečnosti“. USA túto zmluvu podpísali, aj keď v tom čase ešte pretrvávala perspektíva, že Latinská Amerika je pred Sovietmi relatívne bezpečná (Leffler a Painter, 2005, 310). Zmluvou sa vytvoril rámec pre prijatie Charty Organizácie amerických štátov (OAS), podpísanej v Bogote v roku 1948, ktorá doplnila Rijský pakt tým, že adresovala vnútornú regionálnu kooperáciu a solidaritu (Organization of American States, 2021). Jej hlavné ciele boli zamerané na: posilnenie mieru a bezpečnosti, nájdenie politických, právnych a ekonomických riešení problémov, podporu a upevnenie demokracie, mierové riešenie sporov medzi členmi OAS, implementáciu spoločných opatrení proti agresii, sociálny

a kultúrny rozvoj, odstránenie chudoby a redukciu konvenčných zbraní (Organization of American States, 2001). Charta OAS jasne vytyčuje svoj antikomunistický prístup. Mottom organizácie je: „*demokracia za mier, bezpečnosť a vývoj,*“ a jeden z uvedených cieľov Článku 2 je: „*propagovať a konsolidovať reprezentatívnu demokraciu s náležitým rešpektom pre princíp neintervencie*“ (Organization of American States, 2001).

V roku 1947 Národný kongres schválil Zákon o národnej bezpečnosti, ktorým vzniklo mnoho inštitúcií užitočných pre vykonávanie zahraničnej politiky. Ide o vytvorenie Bezpečnostnej národnej rady, Ústrednej spravodajskej služby (CIA) a rôznych vojenských inštitúcií ako napríklad Ministerstvo letectva Spojených štátov.

USA vnímali Euráziu ako oblasť pod sovietskou hrozbou, čo viedlo k vyhláseniu Trumanovej doktríny, ktorá sa spája s politikou „zadržiavania komunizmu“ (Leffler a Painter 2005, s. 310). Trumanova doktrína sa predovšetkým zaoberala otázkou Grécka a Turecka. Truman Grécku sľúbil pomoc proti komunistickým povstaniam a to z obáv, že na rade bude Turecko, na ktoré si Sovietsky zväz robil nároky, čo by malo za následok dominový efekt (Brown, 1994, 26). Hoci na začiatku studenej vojny Latinská Amerika nebola ústrednou otázkou politiky USA, neskôr sa stalo očividným, že by bola chyba podceniť jej dôležitosť (Leffler a Painter 2005, 309).

V roku 1953 sa novým prezidentom USA stal Dwight Eisenhower, ktorý bol veľmi znepokojený udalosťami v Latinskej Amerike. V roku 1953 poslal svojho brata Miliona Eisenhowera na päťtýždňovú cestu po latinskoamerickom regióne s cieľom informovať sa o skutočnej situácii v krajinách juhu a navrhnúť náležitú politiku, ktorú by mali USA uplatniť, aby došlo k zlepšeniu vzájomných vzťahov. Vo svojom hlásení Milton Eisenhower vyvodil záver, že ekonomická kooperácia je hlavným predpokladom na zlepšenie vzťahov medzi USA a Latinskou Amerikou (Time Magazin, 1953). Napriek týmto odporúčaniam sa však prezident Eisenhower rozhodol v Latinskej Amerike uplatňovať podobnú politiku ako jeho predchodca. Vo svojom prejave Kongresu oznámil, že „*vo vojenskej pomoci je potrebné pokračovať, technická pomoc musí byť zachovaná a ekonomickú pomoc je možné znížiť*“ (Eisenhower, 1954).

Pravdepodobne najväčšie problémy, ktorým USA čelili v Latinskej Amerike na konci 50. rokov boli v Karibiku. Povstanie proti diktátorovi podporovanému USA a dôležitému protikomunistickému spojencovi, Fulgenciovi Batistovi, sa považuje za veľkú porážku USA počas studenej vojny. Vláda Fulgencia Batistu, ktorá sa ujala moci vojenským prevratom, bola jednou z mnohých brutálnych latinskoamerických diktatúr, ktoré mali priateľské vzťahy s Washingtonom. Jeho vláda bola označená ako „*krvavá a nemilosrdná diktatúra, ktorá sa spoliehala na svoju tajnú políciu a represie*“ (Nieto a Brandt, 2003, s. 32-35). V reakcii na Batistovu represívnu a skorumpovanú vládu a zhoršujúci sa triedny rozkol Fidel Castro v roku 1953 inicioval povstanie. Neschopnosť autorít USA nájsť za Batistu vhodnú náhradu viedla k tomu, že USA nebolo schopné zastaviť postup Castrových revolučných síl, ktoré v januári 1958 víťazne vpochodovali do Havany.

Spočiatku USA neboli Castrovým víťazstvom výrazne znepokojené v dôsledku opakujúceho sa modelu anarchie a politických bojov po revolúcii (Gott 2004, s. 164). V čase, keď sa Castro ujal moci, existovali iba podozrenia o komunistickom vplyve v rámci kubánskej revolúcie. Kubánski revoluční vodcovia ako takí netolerovali kritiku USA alebo zásahy do vnútorných záležitostí krajiny. Castro objasňoval svoje postoje k antiimperializmu a USA, ale opakovane tvrdil, väčšinou vo svojich prejavoch prednesených v USA, že nie je komunista (Nieto a Brandt, 2003, s. 46). Divergentný politický postoj, ktorý kubánski vodcovia zaujali vo vzťahu k USA, viedol k diplomatickému napätiu medzi oboma krajinami, a nakoniec k ich prijatiu sovietskej podpory, čo spravilo z ostrova priameho protivníka USA. Kubánska revolúcia predstavovala prvú porážku Spojených štátov v Latinskej Amerike. Kuba sa stala modelom antiimperialistického odporu a opätovného potvrdenia potenciálu partizánskeho ozbrojeného konfliktu na dosiahnutie spoločensko-politických zmien.

Aliancia za pokrok bola základným kameňom zahraničnej politiky USA v Latinskej Amerike v 60. rokoch. Rovnako ako Trumanova doktrína a Marshallov plán, bola zameraná na regionálnu ekonomickú a vojenskú podporu západných spojencov, aby sa zabránilo domácim nepokojom, ktoré by mohli viesť k povstaniam a šíreniu komunizmu. Aliancia bola postavená na základe medziamerických zmlúv o kolektívnej obrane uzavretých na začiatku studenej vojny, najmä na pakte podpísanom v Rio de Janeiru v roku 1947 a Caracase v roku 1954 (Child, 1980, s. 64). Ponúkla však inú stratégiu riešenia pretrvávajúcej hrozby komunistického rozvratu zameraním sa na koreňové príčiny: nedostatočný rozvoj, nerovnosť a autoritatívne vládnutie (Child, 1980, s. 64). Táto zmena politiky prisľúbila významný záväzok v oblasti zdrojov zahraničnej pomoci USA a vodcovia Latinskej Ameriky ju privítali.

Ako preukázal Jeffrey Taffet (2007, s. 72-73), program Aliancie za pokrok bol vyvinutý z dôvodu chybného predpokladu, že zahraničná pomoc alebo jej prisľub bude viesť k zmene politiky latinskoamerických vodcov, ktorí budú akceptovať ich predstavy o rozvoji. Zástancovia teórie modernizácie, rovnako ako politici Spojených štátov verili, že ak budú krajiny ekonomicky prosperujúce, nestanú sa komunistickými. Aliancia mala podľa Michaela Lathama (2000, s. 12) prezentovať USA ako pokrovový a hlboko altruistický národ, ktorý regeneroval svoje sily pomáhaním regiónu, ktorý sa zúfalo snažil napodobniť ich príkladné inovácie a dosiahnuté úspechy.

Počas obdobia studenej vojny zasiahli USA vo väčšom počte štátov Latinskej Ameriky ako na akomkoľvek inom kontinente, pričom ako primárnu taktiku nátlaku využívali

takzvanú taktiku protipovstania (Counter-insurgency) (Stokes, 2005, s. 67). Americkí stratégovia použili túto taktiku v súlade s dominovou teóriou prezidenta Eisenhowera, aby mohli interne dozerať na diktatúry podporované USA a „*stlmiť ľavicové povstania, aby sa zabránilo sovietskej expanzii*“ (Eisenhower, 1954). Stratégie protipovstania boli ako nástroj amerického štátnictva formálne uznané, keď prezident Kennedy v roku 1961 podpísal Zákon o zahraničnej pomoci a do rozvojových štátov poslal pomoc s cieľom posilniť vzájomné vojenské spojenia a kapitalistický ekonomický rozvoj.

Po kubánskej revolúcii až do zániku Sovietskeho zväzu politici Spojených štátov čoraz viac využívali protipovstalecké opatrenia, ako boli politické reformy alebo rozvoj elitných vojenských jednotiek na dosiahnutie toho, čo považovali za diplomatické a politické ciele v Latinskej Amerike. Z pohľadu Washingtonu bola zámerom týchto stratégií podpora rozvoja, vládnych reforiem a demokracie, profesionalizácia bezpečnostných síl a zlepšenie ľudských práv. Spojené štáty však v Latinskej Amerike dosiahli úplný opak - militarizovali región, došlo k indoktrinácii a školeniu vojenských dôstojníkov, ktorí patrili k najväčším porušovateľom ľudských práv, a ich hospodárske programy sa do istej miery podpísali na chudobe a nedostatočnom rozvoji.

Rok 1965 sa v Latinskej Amerike spája s Doktrínou národnej bezpečnosti. Táto doktrína zdôrazňovala skôr bezpečnosť štátu než bezpečnosť svojich obyvateľov a presadzovala myšlienku „vnútorného nepriateľa“ namiesto konvenčného „vonkajšieho nepriateľa“ (Nieto a Stoller, 2007, s. 112-119). Umožnila USA udržať si nad štátmi vojenskú kontrolu, či už priamo prostredníctvom militárneho režimu alebo prostredníctvom civilných vlád závislých od militarnej pomoci (Nieto a Stoller, 2007, s. 112-119). Doktrína národnej bezpečnosti, ako to definoval Hal Brands (2010, s. 44-45), „*sa sústredila na predpoklad, že latinskoamerické krajiny boli ohrozované nebezpečenstvami prevratov a rebélií*“ zo strany komunistov, ako aj „*nárast študentského a odborového aktivizmu v mestách a prudko stúpajúci vplyv teológie oslobodenia na vidieku*“. Latinskoamerickí vojenský vodcovia, na radosť mnohých amerických politikov, použili túto doktrínu ako ospravedlnenie veľkého množstva vojenských prevratov, ku ktorým došlo v 60. a 70. rokoch (Brands, 2010, s. 71). Mnoho ľavicových, často demokraticky zvolených vlád bolo zvrhnutých a Latinskou Amerikou sa prehnala vlna vojenských diktatúr.

V 60. rokoch boli štátne prevraty v Latinskej Amerike bežnou udalosťou a spôsobovali drastické výkyvy či už v prospech alebo proti záujmom USA. Mnohé sa uskutočnili ako reakcia na rastúce obavy Washingtonu a diktátorov Latinskej Ameriky z ľavicových hnutí. Podľa tvrdení Josepha Smitha (2005, s. 142) „*postoj USA k vojenským režimom od tohto*

obdobia osciloval medzi pasívnym prijatím a úplným schválením“. V roku 1962 bol v Argentíne zvrhnutý Arturo Frondizi, ktorý bol prvým civilným prezidentom za posledných 16 rokov. To pre Argentínu znamenalo pokračovanie obdobia perónizmu (Brands, 2010, s. 45).

V nasledujúcom roku bol v Guatemale zvrhnutý Miguel Ydígoras Fuentes, autoritársky vládca s väzbami na USA. Aj napriek deklarovanej misii Kennedyho zabrániť štátnym prevratom a diktatúram boli v nasledujúcom roku zosadení vodcovia Ekvádoru, Peru, Dominikánskej republiky a Hondurasu. Ako ďalší príklad je možné uviesť brazílsky prevrat v roku 1964, keď bol armádou zvrhnutý prezident João Goulart, ktorý bol obklopený ľavicovými predstaviteľmi vrátane sovietsky orientovanej Komunistickej strany, maoistov a ľuďmi vernými Fidelovi Castrovi (Di Tella, 2005, s. 105). Prevrat výrazne podporili stredné a vyššie vrstvy obyvateľstva, ako aj CIA, armáda USA a samotný prezident Lyndon Johnson. Vojenský režim, ktorý v krajine prevzal kontrolu, na čele s diktátorom Humbertom Castelom Branco, trval 21 rokov. Castelo Branco, ktorý sa pravidelne podieľal na vraždení alebo „miznutí“ svojich politických rivalov, ťažil z pôžičiek MMF a Svetovej banky a investícií USA, pretože bol považovaný za stabilného spojencu proti komunizmu (Time Magazine, 1965). Johnsonova administratíva pokračovala v priamych intervenciách do záležitostí latinskoamerických národov. V roku 1965 za jeho administratívy došlo k vojenskému obsadeniu Dominikánskej republiky, na ktorom sa podieľal aj oddiel vojakov OAS za účelom potlačenia rebelského povstania. Táto invázia bola prvou ozbrojenou a neutajovanou intervenciou v Latinskej Amerike za posledné tri dekády (Rabe, 2006, s. 48-58).

2.1.2. Zahraničná politika za vlády Johnsona, Nixona a Cartera

Medzi predsedníctvami prezidentov J. F. Kennedyho a Ronalada Reagana sa intervencie v Latinskej Amerike riadili politikou zadržiavania. Je možné odvodiť, že počas obdobia Vietnamskej vojny sa politická pozornosť zameriavala skôr na tento konflikt, než na rozvíjanie účinnej latinskoamerickej stratégie. Prezident Lyndon B. Johnson na obranu proti komunistickému prevratu v regióne uprednostňoval politickú stabilitu a ekonomický rast pred demokraciou a reformami (Gilderhus, 1999, s. 185-187). Za vlády prezidenta Johnsona USA tajne zasiahli v Brazílii v roku 1964 a „otvorene“ v Dominikánskej republike v roku 1965, zatiaľ čo administratíva Richarda Nixona sa podieľala na skrytej podpore odporcov marxistickej vlády Salvadora Allende v Čile v roku 1973 (Gilderhus, 1999, s. 190-192;

Brown, 1994, s. 285). Henry Kissinger, poradca prezidenta Nixona, uviedol, že ak by Čile „nasledovalo kubánsky vzor, podporovali by ho sovietske sily a sovietske zbrane v južnom jadre juhoamerického kontinentu“ (Brown, 1994, s. 285).

Na začiatku vlády Richarda Nixona, aj vďaka vypuknutiu vietnamskej vojny, Latinská Amerika pre zahraničnú politiku USA stratila svoju dôležitosť. „Z juhu nemôže pochádzať nič dôležité. História nikdy nevznikala na juhu. Os histórie sa začína v Moskve, smeruje do Bonnu, prechádza cez Washington a potom ide do Tokia,“ znelo vyjadrenie Henryho Kissingera vo vyhlásení o otázkach národnej bezpečnosti (Smith, 2005, s. 156). Namiesto toho sa najdôležitejším aspektom administratívy Nixona stalo zavedenie konceptu „vojny proti drogám“, ktorý bol založený na vyjadrení Nixona, že boj proti ilegálnym drogám je „funkčným a morálnym ekvivalentom vojny“ (Carpenter, 2003, s. 168). Táto protidrogová politika Spojených štátov mala, a stále má obrovský vplyv na vzťahy USA s krajinami Latinskej Ameriky a Karibiku.

Nástupca prezidenta Nixona, Gerald Ford, o latinskoamerický región nejavil príliš veľký záujem a jeho pozornosť sa sústredila skôr na juhovýchodnú Áziu a Blízky východ, a tak v tomto období vzťahy USA a Latinskej Ameriky dosiahli bod mrazu.

Dôraz na ľudské práva bol ústredným prvkom politiky Jimmyho Cartera voči Latinskej Amerike. Bolo to tak hlavne kvôli jeho hlbokému osobnému nasadeniu, obrovskému porušovaniu ľudských práv v latinskoamerickom regióne a zjavnému nezaujmu predchádzajúcich dvoch prezidentov (Gilderhus, 1999, s. 205). Carterova administratíva riešila širokú škálu latinskoamerických problémov, ktoré považovala za najdôležitejšie – ľudské práva a demokratizáciu, hospodárske vzťahy medzi Severom a Juhom, multilaterálnu spoluprácu, Panamu, Mexiko, Karibik či Kubu. Medzi jeho najväčšie úspechy patria zmluvy o Panamskom prieplave a podpora a ochrana ľudských práv. V rámci toho Carter zastavil financovanie vlád, ktoré nejakým spôsobom porušovali ľudské práva (Argentína, El Salvador či Nikaragua) (McPherson, 2006, s. 111-112). Počas jeho vlády Spojené štáty znovu prerokovali podmienky Panamského prieplavu v zmluve ratifikovanej v roku 1978 s cieľom zmierniť rastúce napätie medzi USA a Panamou (Gilderhus, 1999, s. 205). Vtedajší venezuelský prezident Andres Perez označil zmluvu ako „najvýznamnejší pokrok v politických záležitostiach na západnej pologuli v tomto storočí“ (Carter, 1982, s. 184).

2.1.3. Zahraničná politika za vlády Regana, Busha a Clintona

Zatiaľ čo Latinská Amerika nebola ústrednou otázkou politiky prezidenta Cartera, nástup Ronalda Regana znamenal návrat dôrazu na Latinskú Ameriku ako ústredného bodu národnej bezpečnosti a zahraničnej politiky USA. USA opäť začali podporovať proamerických diktátorov a zasahovať proti ľavicovým silám v regióne (Carpenter, 2003, s. 168). Administratíva Regana sa sústredila na transformáciu Latinskej Ameriky na región, kde by *„moc USA stála ako neporazitelná bašta proti ľavici“* (Reagan, 1983). *„Stredná Amerika je jednoducho príliš blízko a strategické záujmy sú príliš vysoké, aby sme ignorovali nebezpečenstvo vlád s ideologickými a vojenskými väzbami na Sovietsky zväz, ktoré sa tam chopia moci,“* uviedol prezident vo svojom prejave (Reagan, 1983). Pre prezidenta bolo povinnosťou posilniť prodemokratické kapitalistické vlády na celom svete a súčasne oslabiť marxisticko-leninistické vlády (Brown, 1994, s. 402). Filozofia jeho zahraničnej politiky bola označená ako Reaganova doktrína.

Agresívna protimarxistická politika Regana v Latinskej Amerike v porovnaní s Eisenhowerovmi a Kennedyho stratégiami sociálneho rozvoja predstavovala veľký krok späť od vyvíjajúceho sa realizmu v politike USA voči Latinskej Amerike (Brown, 1994, s. 460). Počas mandátu Regana USA uskutočnili inváziu do Grenady, podporili protisadinistické povstalecké hnutie v Nikarague, pravicové vojenské zložky v Guatemale či vládu pravicového Napoleona Duarteho v El Salvádore. USA sa prakticky pokúsili prevziať vojenskú kontrolu nad oblasťou Strednej Ameriky.

Politické násilie, ku ktorému dochádzalo po celom regióne malo za následok vysoké straty na životoch. Občianska vojna v El Salvádore, počas ktorej sa vojenská pomoc USA a podpora salvádorskej protipovstaleckej akcie stali stredobodom Reaganovej politiky si v rokoch 1979 až 1992 vyžiadala až 75 000 životov Salvádorčanov (United States Institute of Peace, 1993). Občianska vojna v Guatemale si medzi rokmi 1960 až 1996 vyžiadala približne 200 000 obetí, pričom veľa z nich práve „rukou“ vojenských vlád podporovaných USA (Labrador a Renwick, 2018). V Nikarague marxistická koalícia revolucionárov Sadinistas v roku 1979 zvrhla autoritársku diktatúru Anastasia Somozy, ktorá mala úzke väzby na USA (McWilliams a Piotrowski, 1945, s. 335). Na základe toho Reagan zrušil všetku pomoc Nikarague, pokúsil sa zablokovať pomoc MMF a nariadil CIA vyzbrojiť a zmobilizovať opozičnú skupinu Contras a započal tajnú kampaň proti Sadinistom (McWilliams a Piotrowski, 1945, s. 335). Svoje činy odôvodnil tvrdením, že Nikaragua sa stala vojenskou základňou pre komunistické prevzatie moci v Strednej Amerike. Tento krok

bol však nepodložený, keďže Sovietsky zväz Nikaraguu nepodporil žiadnou významnou vojenskou pomocou (t.j. útočné zbrane), ani neponúkol Sadinistom militárne spojenectvo či garancie bezpečia (Domínguez, 1999, s. 10). V Nikaraguu bolo v tejto občianskej vojne zabitých približne 30 000 ľudí (Kinzer, 2007, s. 387).

Okrem toho, že sa Reagan primárne snažil zabráňovať rozširovaniu ľavicových vlád, veľký dôraz začal klásť aj na otázku rastúceho exportu drog z Latinskej Ameriky do USA. Odhaduje sa, že medzi rokmi 1981 až 1987 sa množstvo kokainu importovaného do USA zvýšilo takmer dvadsaťnásobne (Martz, 1995, s. 14). Tým pádom sa zahraničná politika USA ku koncu studenej vojny sústredila skôr na vojnu proti drogám, než na sovietsku hrozbu. Protidrogová politika USA spôsobila veľké napätie, pretože USA za problém vinili latinskoamerických dodávateľov, zatiaľ čo Latinská Amerika obviňovala americký dopyt (Martz, 1995, s. 14).

Keď sa George H. W. Bush v roku 1989 stal prezidentom, USA postupne začali pociťovať zlepšovanie vzťahov so Sovietskym zväzom. Bushova administratíva sa v rámci politiky voči Latinskej Amerike vyznačovala nedostatkom strategickú vízie. Aj keď bolo prijatých niekoľko významných opatrení – invázia do Panamy, dosiahnutie bipartitnej politiky v Nikaraguu, nový plán o dlhoch a zosilnená vojna proti drogám – boli však reaktívne a nesúrodé a zamerané predovšetkým na získanie priazne domáceho publika v USA a nie na postupovanie v koherentnom politickom rámci (Carothers, 1990). Mnohí zastávajú názor, že prezident Bush a jeho poradcovia sa v problémoch Latinskej Ameriky angažovali len vtedy, keď sa daný problém zviditeľnil na takú úroveň, že ho jednoducho nebolo možné ignorovať. Väčšinou však regiónu venovali len malú pozornosť (Carothers, 1990).

Do roku 1990 Mexiko a väčšina latinskoamerických vlád uskutočnili rôzne ekonomické reformy a zamerali sa na rozšírenie svojich ekonomík zriadením subregionálnych obchodných paktov (Pastor, 2009, s. 99). Do konca roku 1991 USA uzákonili 15 obchodných rámcových dohôd s väčšinou latinskoamerických krajín a podstatne znížili oficiálny dlh najmenej 15 krajín v regióne (Pastor, 2009, s. 99). V auguste 1992, mesiac pred koncom jeho funkčného obdobia, prezident Bush oznámil počiatky Severoamerickej dohody o voľnom obchode (NAFTA) medzi USA, Mexikom a Kanadou (Brown, 1994, s. 572). Bush dohodu asocioval s novým svetovým poriadkom, tvrdiac, že „*studená vojna skončila*“ a „*hlavná výzva, ktorej teraz čelia Spojené štáty je konkurovať v rýchlo sa meniacom a expandujúcom globálnom trhu*“ (Brown, 1994, s. 572).

Dôležitou udalosťou počas Bushovej administratívy, ktorá stojí za zmienku, bola invázia do Panamy v roku 1989. Cieľom invázie bolo zosadiť diktátora Manuela Noriegu.

Noriega bol v USA hľadaný pre obvinenia z obchodovania s drogami a administratíva bola odhodlaná násilne ho zbaviť moci a postaviť pred súd. Hoci obyvatelia Latinskej Ameriky Noriegovu zločineckú a autoritársku vládu nemali v láske, pre mnohých tieto unilaterálne vojenské akcie vyvolávali spomienky na intervencionizmus USA z obdobia studenej vojny aj pred ňou.

Výzvou Washingtonu počas prezidentstva Georga W. Busha bolo definovať nový vzťah s Latinskou Amerikou nad rámec voľného obchodu a neoliberálnej ekonomiky – vzťah reagujúci na dopyt regiónu po sociálnej a ekonomickej spravodlivosti. Bushova administratíva, ktorá bola prevažne zaujatá vojnami v Afganistane a Iraku, túto výzvu nezvládla. Prezident ponechal latinskoamerickú politiku v rukách konzervatívnych bojovníkov, ktorí s nevráživosťou reagovali na voľbu socialistov a populistov „novej ľavice“. V dôsledku toho sa reputácia a vzťahy Washingtonu v Latinskej Amerike dramaticky zhoršili (Brown, 1994, s. 572).

Pri nástupe Billa Clintona do úradu panovali „*dostatočné dôvody pre optimizmus v medziamerických vzťahoch*“ (Palmer, 2006, s. 1). Po jeho nástupe prezident čelil okamžitým výzvam v podobe ratifikácie dohody NAFTA, ktorá bola implementovaná v januári 1994 a Haitskej krízy (Pastor, 2009, s. 114). Mnohí tvrdia, že počas dvoch volebných období na poste prezidenta jeho politika v Latinskej Amerike nebola účinná. Až do svojho druhého volebného obdobia do Latinskej Ameriky nevycestoval, čo je často interpretované ako jeho nízky záujem o túto oblasť, keďže sa zaoberal inými medzinárodnými problémami (Palmer, 2006, s. 42).

3. Koncept tvrdej a mäkkej moci

Domnievame sa, že Spojené štáty využívali mäkkú a tvrdú moc ako nástroj zahraničnej politiky a toto tvrdenie demonštrujeme pomocou prípadových štúdií latinskoamerických krajín v období druhej polovice 20. storočia. V tejto kapitole sa zaoberáme vybranými krajinami, v ktorých sa vláda USA snažila nástroje mäkkej a tvrdej moci implementovať a následne dokazujeme, že sa tieto prípady kvalifikujú ako spomínané nástroje. V prípade tvrdej moci skúmame Nikaraguu a Paraguaj a následne v prípade mäkkej moci sa zameriavame na Čile a Guatemalu.

3.1. Definícia pojmov

Pojatie moci patrí k jednému z najproblematickejších a najdiskutovanejších konceptov v oblasti medzinárodných vzťahov. Moc je možné jednoducho vysvetliť ako schopnosť dosahovať vytýčené ciele, alebo v kontexte vzťahov viac ako jedného aktéra ako „*schopnosť zmeniť správanie ostatných za účelom dosiahnutia vlastných cieľov*“ (Nye, 2006). V posledných desaťročiach sa vedci rozhodli rozlišovať medzi dvoma druhmi moci - tvrdou a mäkkou. Aký je teda medzi nimi rozdiel? Tieto pojmy vytvoril politický vedec Joseph Nye, aby ilustroval rôzne charakteristiky moci, keď sú používané na ovplyvňovanie správania.

Základom mäkkej moci je zmena dobrovoľného postoja a môže byť definovaná ako schopnosť „*ovplyvniť, čo iné štáty vyžadujú*“ (Nye, 2004, s. 166). Aktér „A“ disponuje mäkkou mocou, ak aktér „B“ „dobrovoľne“ zmenil svoje preferencie tak, že aktér „A“ bez potreby nátlaku dosahuje svoje ciele. Mäkká moc spočíva na schopnosti formovať a ovplyvňovať preferencie ostatných bez použitia sily, nátlaku či násillia, ale prostredníctvom nehmotných statkov, ako je atraktívna osobnosť, kultúra, politické hodnoty, inštitúcie a politiky, ktoré sa považujú za legitímne alebo morálne (Nye, 2008, s.95). Legitimita je ústredným bodom mäkkej moci, pretože ak ľudia alebo národ veria, že naše ciele sú legitímne, je pravdepodobnejšie, že ich presvedčíme, aby nás nasledovali bez použitia vyhrážok a úplatkov. Nye (2004, s. 6) za hlavný zdroj mäkkej moci považuje princíp atraktivity, ktorý má nalákať aktéra „B“ k nasledovaniu aktéra „A“. Podľa Josepha Nyeho (2008, s. 95) je mäkká moc „*schopnosť prilákať a priláčivosť často vedie k súhlasu*“. Ďalej uvádza, že existujú tri zdroje mäkkej moci: kultúra, politické hodnoty a zahraničná politika (Nye, 2004, s. 11).

Keď je moc využitá na vynútenie či navodenie istého správania, jedná sa o koncept tvrdej moci. Tvrdá moc sa zvyčajne spája s realistickou perspektívou medzinárodných vzťahov, ktorá tvrdí, že moc pochádza prevažne z vojenských a ekonomických prostriedkov. Nye popisuje tvrdú moc ako „*ekonomické a vojenské spôsobilosti, ktoré spočívajú na stimuloch a hrozbách*“ (Nye, 2004, s. 5). Na rozdiel od mäkkej moci, ktorá využíva bilaterálnu alebo multilaterálnu diplomaciu a atraktívne politické ideály, tvrdá moc implementuje použitie unilateralizmu, vojenských síl, vojny, ekonomických sankcií či donucovacej diplomacie.

Podľa Thomasa Schellinga (1966, s. 65) môže mať tvrdá moc jednu z dvoch podôb: hrubú silu alebo nátlak. Hrubá sila zahŕňa vojenské taktiky, ekonomické sankcie a ďalšie metódy, ktorými jeden štát prejavuje jasnú nadržanosť nad iným. Pokiaľ ide o nátlak, Schelling rozlišuje medzi donucovacou diplomaciou a donucovacími pokusmi. Donucovacia diplomacia definuje ako alternatívu k vojne, ktorá spočíva v budovaní vojenských síl a vyhrážaní sa ich použitím, ak cieľový aktér primerane nereaguje. Naproti tomu donucovacie pokusy zahŕňajú prvky ako napríklad úplatkárstvo s cieľom využitia pozitívnych stimulov namiesto násillia či jeho hrozby. (Schelling, 1966, s. 69).

3.2. Prípadové štúdie tvrdej moci

3.2.1. Nikaragua

Táto prípadová štúdia sa zaoberá zahraničnou politikou USA voči Nikarague a tzv. kontra vojnou počas administratívy Ronalda Reagana a nasledujúcimi rokmi, kedy ním nastolená politika pokračovala. Reagan na dosiahnutie cieľov implementoval stratégie tvrdej moci, ktoré sa predovšetkým zameriavali na zabránenie šírenia komunizmu. Vláda Reagana v Nikarague na porazenie marxistických Sadinistov využila niekoľko taktík tvrdej moci, ktoré zahŕňali donucovacia diplomacia, ekonomické sankcie ako aj vojenskú podporu kontrarevolučných síl.

3.2.1.1. Unilateralizmus a donucovacia diplomacia

Za účelom podporiť protikomunistické skupiny a vodcov Latinskej Ameriky (kľúčový prvok Reganovej doktríny) USA tvrdili, že boli nútení „*oslobodiť sa od obmedzení multilateralizmu nariadeného zmluvami OAS*“ (Raymont, 2005, s. 236). Odôvodnením pre unilaterálnejší prístup bolo konanie v mene národnej bezpečnosti (Smith, 1996, s. 185). Pozoruhodným príkladom unilateralizmu je Reaganovo odmietnutie a marenie iniciatívy

Contadora a následné mierové plány. V roku 1982 lídri Mexika, Kolumbie, Venezuely a Panamy vytvorili skupinu Contadora v snahe riešiť stredoamerickú krízu - konflikt medzi Sadinistami a Contras, ako aj boje prebiehajúce v iných častiach Strednej Ameriky (Roberts, 1990, p.82). USA sa k úsiliu skupiny Contadora nepripojili, ustanovili vlastnú komisiu a dospeli k záveru, že „*Spojené štáty nemôžu proces Contadora použiť ako náhradu za svoju vlastnú politiku*“ (Smith, 1996, s. 214). Medzitým OAS, Európske spoločenstvo a niekoľko latinskoamerických krajín vrátane nikaragujskej vlády podporili návrhy predložené skupinou Contadora. USA tlačili na Kostariku, Salvádor a Honduras, aby nepodpísali konečný návrh, čo nakoniec viedlo k neuskutočneniu navrhovanej zmluvy (Smith, 1987, s. 98).

Po neúspešnom pokuse skupiny Contadora, kostarický prezident Arias Sánchez predstavil stredoamerickým vodcom plán vyjednaní mieru v Strednej Amerike bez vonkajších zásahov. Toto úsilie bolo takisto zablokované vládou Reagana (Pastor, 2002, s. 209). Keď prezident Arias začal presadzovať svoj plán v celom regióne a trvať na tom, že Contras sú súčasťou problému a nie jeho riešením, Reaganova administratíva sa začala vyhrážať prerušením ekonomickej pomoci a použila mnoho ďalších nástrojov na bránenie pokroku v mierovom pláne, vrátane vyvíjania nátlaku na ďalšie vlády Strednej Ameriky (Whitney, 2005).

Využitie unilateralizmu a donucovacej diplomacie vychádzalo z pociťovanej dôležitosti regiónu v očiach USA - Stredná Amerika bola pre nich „zadným dvorom“ a akákoľvek sovietska prítomnosť sa považovala za netolerovateľnú pre národnú bezpečnosť (LeoGrande, 1998, s. 10). Aj keď sa USA v konečnom dôsledku spoliehali na partizánskych bojovníkov v Nikarague, a nie na použitie vojenských jednotiek USA na uskutočnenie svojho cieľa, zastrašovanie silou vzhľadom na históriu intervencií bolo vierohodnou hrozbou.

3.2.1.2. Ekonomické sankcie

Pokiaľ ide o použitie tvrdej moci v rámci ekonomiky, USA boli ochotné použiť nátlak spôsobom, ako čo najviac sťažiť podmienky pre vládu Sadinistov. Finančná agresia voči Nikarague bola nepopierateľná. Nielen, že USA ublížili nikaragujskej ekonomike financovaním rebelov v krajine, ale tiež sa jej do značnej miery dotkla kontrola a manipulácia domácich a zahraničných bankových inštitúcií.

Washington sa snažil urobiť všetko pre to, aby peniaze do Nikaraguy neprúdili. Krátko po nástupe Reagana do funkcie USA začali blokovať pôžičky Nikaraguy - lobovali proti novým pôžičkám, ktoré sa nikaragujská vláda pokúšala získať od pôžičkových agentúr

a súkromných bánk. USA tiež vetovali pôžičku od Medziamerickej rozvojovej banky v hodnote 2,2 milióna dolárov na dokončenie projektu pozemnej komunikácie, ktorý sa začal v roku 1976 a bol hotový na viac ako 90%, čo nahnevalo mnohých zástupcov z iných krajín (LeoGrande, 1996, s. 333). Vláda USA takisto vyvíjala nátlak na západoeurópske národy, aby znížili zahraničnú pomoc v Nikarague a stanovili politické podmienky na akúkoľvek pomoc.

Tento nátlak namierený proti pomoci Nikarague bol vysoko efektívny. Dva roky pred začiatkom používania ekonomických nástrojov tvrdej politiky krajina získala 193 miliónov dolárov od Medziamerickej rozvojovej banky a 91 miliónov dolárov od Svetovej banky, zatiaľ čo v období ekonomického nátlaku klesli na hodnoty 34 a 16 miliónov dolárov (LeoGrande, 1996, s. 333).

Najvýznamnejším príkladom použitia tvrdej ekonomickej moci zameranej na ochromenie Sadinistov bolo zavedenie obchodného embarga v roku 1985. Bolo medzinárodne odsúdené inými národmi a lídrami, ktorí hlasovali a USA vyzvali na jeho zastavenie. USA však využili svoje právo veta a vonkajšie protesty ignorovali, dokonca aj od svojich najvernejších spojencov. Embargo zakazovalo všetok obchod medzi USA a Nikaragou, národnú leteckú spoločnosť Aeronica zbavilo práva pristávať na pôde USA, nikaragujské lode nemohli zakotviť v prístavoch Spojených štátov a v súvislosti s vyhlásením embarga Reagan zrušil dlhoročnú Zmluvu o priateľstve, obchode a plavbe medzi oboma národmi (LeoGrande, 1996, s. 339). Aj keď v tejto dobe bol obchod Nikaraguy s USA menší ako 15% z jej celkového obchodu, embargo malo dôsledky (LeoGrande, 1996, s. 339).

Aj napriek zlyhaniam a chybám Reaganovej doktríny sa USA držali ekonomickej vojny, ktorá bola jedinou nádejou na úspech. Neustály ekonomický nátlak počas 80. rokov sa ukázal ako veľmi efektívny. Najcennejšími Reaganovými zbraňami proti Sadinistom boli útok na vládu ekonomicky prostredníctvom sankcií a embarga, vyvíjanie nátlaku na bankové inštitúcie, aby nespolupracovali s Nikaragou a použitie Contras na útok na ekonomickú infraštruktúru krajiny.

3.2.1.3. Vojenská podpora

Vojenská podpora a pomoc poskytnutá kontrarevolučným silám v Nikarague boli ústredným bodom Reaganovej taktiky tvrdej sily, ktoré sa označujú ako kontra vojna. Reagan považoval Contras za jedinú demokratickú silu v Nikarague a bolo preňho rozhodujúce ich podporovať, aby komunizmus neabsorboval Nikaraguu a následne celú Strednú Ameriku. Po debakli vo Vietname nízka verejná mienka a Kongres obmedzili

možnosť prezidenta USA viesť vojnu. Kvôli týmto obmedzeným možnostiam bola Reaganova správa nútená prispôbiť svoju stratégiu, z čoho sa zrodil tzv. konflikt s nízkou intenzitou (Low Intensity Conflict), v ktorom by vojenské sily pri presadzovaní politiky alebo cieľov mali byť uplatnené selektívne a zdržanlivo a iba s periférnym zapojením (Molloy, 2001, s. 2). Preto rozhodnutie o podpore Contras bolo najvyšším možným stupňom uplatnenia tvrdej moci v Nikaragae.

Podpora síl Contras sa začala v roku 1981, keď Reagan vyčlenil 19,5 milióna dolárov na financovanie CIA, aby vytvorila polovojenskú jednotku z 500 nikaragujských vyhnancoz zo zosadenej Národnej gardy Anastasia Somozu (Roberts, 1990, s. 78). Spolu s Kongresom financovanou podporou členovia Reaganovej administratívy získali ďalšie prostriedky nelegálnym predajom zbraní do Iránu a z výtťažkov financovali povstalcov Contras. Keď bola táto ilegálna aktivita odhalená v dokumente „Aféra Irán-Contras“ v novembri 1986, viedla k obvineniu a usvedčeniu mnohých členov Reaganovej administratívy.

Reganove kroky sa však nestretli s verejnou podporou. Prieskum verejnej mienky ukázal, že iba 27,3% obyvateľova USA súhlasilo s pomocou a podporou Contras (Jentleson, 1991, s. 77). Vďaka Reaganovmu správaniu voči Nikaragae, najmä očividnému nerešpektovaniu medzinárodného práva a svetových názorov, hrozilo že širšie záujmy USA najmä so zahraničnými spojencami môžu byť ohrozené.

Dalo by sa tvrdiť, že Reaganova politika v Nikaragae bola v mnohých ohľadoch neúspechom. Kontra vojna nebola vnímaná v dobrom svetle a netešila sa podpore obyvateľov Nikaraguy. Povstalecké sily nikdy legitímne neohrozili sadinistickú vládu a armádu, USA nedokázali získať medzinárodnú podporu pre vojnu ani ich politické a ekonomické kroky. Naopak, Reagana v skutočnosti medzinárodná spoločnosť odsudzovala. Nízka bola aj domáca podpora a mienka verejnosti. Tým, že Reagan obišiel Ústavu USA, podkopal mäkkú moc ako takú a poskytol dôkazy o tom, že jeho politika kontra vojny je v súlade, či dokonca synonymom pre prvky tvrdej moci.

Zahraničná politika Reaganovej doktríny v Nikaragae bola zložitá a meranie jej úspechu alebo nedostatkov nie je jednoduché. Zlyhala v mnohých ohľadoch - vojenské akcie boli neúspešné a diplomatický nátlak v spojení s nesúhlasom iných krajín s krokmi USA Reaganovej politike nepomohli. Na druhej strane však ekonomické sankcie, obchodné embargo a Contra útoky priniesli USA chcené výsledky a viedli k eventuálnej zmene vlády v Nikaragae. Kontra vojna v Nikaragae je uceleným príkladom využívania stratégie tvrdej moci, keďže zahŕňala prvky unilateralizmu, donucovacej diplomacie, ekonomických sankcií a vojenských síl.

3.2.2. Paraguaj

Po tom, ako boli USA po celé desaťročia jedným z najdôležitejších politických a ekonomických ochrancov Paraguaja, ich vzťah sa na konci 70. rokov začal meniť v dôsledku kritiky USA voči diktatúre Alfreda Stroessnera. Ako spôsob vytvorenia nátlaku a izolácie režimu začali USA sťahovať svoju ekonomickú a vojenskú pomoc a ohrozovať investície a obchod v Paraguaji. Toto uplatnenie vplyvu prostredníctvom tvrdej moci prispelo k medzinárodnej izolácii Asunciónu a následne k pádu Stroessnerovho režimu.

3.2.2.1. Vojna proti drogám, donucovacia diplomacia a ekonomické sankcie

S nástupom moci generála Stroessnera v roku 1954 význam Paraguaja pre USA výrazne vzrástol, keďže mal jedinečné postavenie udržiavať politický poriadok a stabilitu v krajine, a tým chrániť záujmy USA v oblasti bezpečnosti (Miranda, 1988, s. 13). Ak počas prvých dvoch desaťročí Stroessnerovej diktatúry vzťahy s USA možno označiť za srdečné a dôveryhodné, nasledujúce roky sa vyznačovali konfliktom a uplatňovaním tvrdej sily. USA vyvíjali tlak na režim vyhrážkami, zastavením ekonomickej pomoci a pomoci vo vojenskej bezpečnosti, obchodných úľav či úverov od medzinárodných inštitúcií. Asunción na požiadavky Washingtonu pre reformu a demokratizáciu odpovedal iba neochotne a v lepšom prípade len kozmeticky. Koncom 80. rokov USA prakticky vyčerpali všetky stratégie na ovplyvnenie Stroessnerovho režimu, ktorý sa stal neústupným a nepružným pre ich požiadavky. Medzi hlavné body konfliktu v tomto období patril obchod s heroínom, ľudské práva a absencia demokracie a kooperácie v boji proti obchodovaniu s drogami (Mora a Cooney, 2007, 61-77).

Vznikajúca povest' Paraguaja ako dílera drog v priebehu 60. a 70. rokov začala vzťah s USA podkopávať a Washington verejne kritizoval Stroessnerov režim za neukončenie obchodu s narkotikami. Vojna proti drogám sa stala hlavnou politickou záležitosťou USA a v roku 1972 prezident Nixon pohrozil prerušením pomoci, ak Stroessner nebude súhlasiť s vydaním drogového dílera Auguste Ricorda, ktorý bol zodpovedný za pašovanie obrovského množstva heroínu do USA. Kongres Spojených štátov následne schválil Zákon o vonkajšej pomoci, ktorý splnomocnil prezidenta na pozastavenie ekonomickej pomoci pre akýkoľvek národ, ktorý nespolupracuje v boji proti drogám (Chiavenato, 1980, s. 50-55). Na jar 1972 boli pozastavené obidva úverové toky za takmer 5 miliónov dolárov a vojenská pomoc Paraguaju. Hrozilo tiež pozastavenie ďalšieho balíka pomoci vo výške 11 miliónov dolárov, ak by Paraguaj nespolupracoval (Bagley a Walker, 1996, s. 105). Nakoniec po veľkom nátlaku zo strany USA Stroessnerov režim v októbri 1972 súhlasil s vydaním

Ricorda. Tento incident ukazuje, ako Spojené štáty využili vplyv tvrdej moci vyhrážaním sa odňatím politickej a ekonomickej podpory, ktorá bola pre Paraguay nevyhnutná.

Inauguráciou prezidenta Cartera sa do vzťahu USA a Paraguaja zaviedli nové problémy - ľudské práva a demokracia. To spôsobilo zásadné zmeny v ich bilaterálnych vzťahoch. Washington okamžite začal kritizovať a tlačiť na Stroessnerov režim, ktorý prvýkrát označil za „*militárnu diktatúru jedného muža*“ (Simón, 1988, s. 28). Finančná pomoc USA výrazne klesala, vojenská pomoc sa znižovala a obchodné vzťahy medzi oboma krajinami sa zhoršovali.

Paraguay zaznamenal pokles vojenskej pomoci USA z 8,8 milióna dolárov v roku 1976 na 467 tisíc dolárov v roku 1979 (Powers, 1992, s. 17). Carterov dôraz na dodržiavanie ľudských práv a nedostatok demokracie v Paraguaji mal za následok rozhodnutie Kongresu v roku 1977 úplne pozastaviť dodávky militarnej pomoci. Vymenovanie Roberta Whitea za veľvyslanca Spojených štátov a prerušenie dodávok vojenského vybavenia odráža rastúce obavy z absencie demokratickej vlády a porušovania ľudských práv v Paraguaji. Napriek Stroessnerovej nevoli sa Carterovej administratíve podarilo v roku 1979 vynútiť prepustenie všetkých politických väzňov (Powers, 1992, s. 17).

Predstava paraguajskej vlády o USA sa dramaticky zmenila. Ak ich spočiatku považovali za blízkeho spojenca, teraz to bola krajina, ktorá vyvolávala pohrdanie a hnev. Prezident Stroessner sa k nátlaku Spojených štátov vyjadril, že „*vláda USA by sa mala zdržať demagogického využívania problematiky ľudských práv, aby mohla zasahovať do vnútornej politiky každej latinskoamerickej krajiny*“. Zahraničná politika USA voči Latinskej Amerike a Paraguaju bola paraguajskými vládnymi úradníkmi označovaná ako „*carterkomunizmus*“ (Laino, 1979, s. 60).

V 80. rokoch bol Stroessner čoraz viac diplomaticky izolovaný. Medzinárodný nátlak a izolácia prispeli k jeho ťažkostiam, ale neboli hlavnou príčinou jeho pádu, pretože Paraguaj mal príliš malý strategický význam, aby prilákal výraznú zahraničnú pozornosť. Po skončení studenej vojny a na začiatku demokratického prechodu v roku 1989 mali Spojené štáty naďalej rozsiahlu moc a vplyv vo vnútorných a vonkajších záležitostiach Paraguaja. Výrazne však poklesla úroveň obchodu (9% z celkového obchodu Paraguaja), investičné toky (2,8% z celkových investícií v rokoch 1989 až 1992), ekonomická podpora (175 000 dolárov v roku 1991) a vojenská pomoc.

Aj keď strategický význam Paraguaja pre USA postupne strácal dôležitosť, najmä v 70. rokoch sa dá jasne pozorovať, do akej miery boli USA ochotné využiť tvrdú moc v podobe ekonomických sankcií, vyhrážok o zastavení vojenskej pomoci či rôznych foriem donucovacej diplomacie na dosiahnutie svojich cieľov.

3.3. Prípadové štúdie mäkkej moci

Počas studenej vojny USA používali stratégie mäkkej moci skrz ich záujmu o posilnenie svojho imidžu ako vodcu slobodného sveta a nadradenej alternatívy k sovietskemu autoritárstvu. Konečným cieľom bolo teda okrem dosiahnutia svojich ambícií v daných krajinách posilnenie ich kultúrnej a morálnej príťažlivosti v zahraničí.

3.3.1. Chile

V prípade Čile na dosiahnutie cieľov USA prevažovala skôr tvrdá moc (donucovacia diplomacia, ekonomická či vojenská podpora). Je možné to pozorovať na konkrétnych príkladoch, ako rokovania s najvyššími predstaviteľmi Čile, keď USA využívali kombináciu sľubov a hrozieb, aby ich presvedčili hlasovať proti Allendemu, či pri samotnom puči v roku 1973, ktorý Nixonova administratíva podporila vojenským poradenstvom a financovaním. Aj keď väčšina pokusov o vplyv USA v Čile počas studenej vojny bola príkladom tvrdej moci, existovali rôzne prípady, kedy bolo použitie taktiky mäkkej moci nepopierateľné. USA v Čile neraz využili mäkkú moc na zmenu verejnej mienky alebo postojov vedenia k určitým otázkam.

3.3.1.1. Propaganda proti Allendemu

Salvador Allende bol marxistom a jeho socialistická politika bola v rozpore s národnými záujmami USA. Jeho víťazstvo USA vnímali ako hrozbu pre hemisférickú jednotu a šírenie marxistickej ideológie. Cieľom Spojených štátov bolo zabrániť Allendemu v nástupe k moci, destabilizovať jeho vládu a zabezpečiť záujmy nadnárodných korporácií, ktoré v Čile patrili USA. Vláda USA bola preto prinútená zasiahnuť, aby chránila svoje obchodné a národné bezpečnostné záujmy.

Aby USA zabránili zvoleniu Allendeho v prezidentských voľbách v roku 1964, došlo k masívnej podpore jeho oponenta Eduarda Freiho (Kresťanskodemokratická strana). Tým začala intenzívna propagandistická kampaň zameraná na zosúladenie Freiho s ideálmi USA (Kagan, 1996). Táto propagandistická kampaň iniciovaná CIA bola najjasnejším príkladom využitia mäkkej moci v Čile počas obdobia studenej vojny. CIA použila všetky dostupné

prostriedky komunikácie - rozhlas, televíziu, plagáty a brožúry, aby dosiahli spojenie Freiho s ideálmi demokracie a kapitalizmu a Allendeho s komunizmom a socializmom (Kagan, 1996).

Vďaka propagandistickému úsiliu CIA niektoré čilské médiá písali články priaznivé pre záujmy USA vo svete, potláčali správy, ktoré mohli byť pre USA škodlivé a v článkoch kritizovali čilských ľavičiarov. Jedná sa napríklad o popredné čilské noviny El Mercurio, ktoré USA využili na presvedčanie verejnosti o hlasovaní za Freiho, pretože mimo iného presadzoval sociálne a politické práva ako je sloboda prejavu a čestné voľby (Kagan, 1996). Propagandistické pokusy boli zamerané na čilský ľud, nie na administratívu. Aj keď USA v takýchto článkoch neboli vyslovene spomenuté, podmieňovalo to čilský ľud k spájaniu si USA so spôsobilosťou, poriadkom a úspechom. Pochopili implikáciu, že Allendeho administratíva by bola v rozpore s týmito ideálmi.

Propagandistická kampaň použitá v roku 1964 bola jasným pokusom o uplatnenie mäkkej moci, pretože CIA na zmenu verejnej mienky nevyužila hrozby, sľuby alebo hrubú silu. Snažila sa presvedčiť verejnosť, že Frei bol lepším kandidátom, pretože sa postavil komunistovi a sľúbil pretvoriť ekonomiku. Nebola zameraná na tých, ktorí sú už pri moci, alebo sa o moc usilujú a nesnažila sa zmeniť postoje ku konkrétnemu problému alebo zmeniť politiku. Jednalo sa o snahu USA urobiť z Freiho v očiach čilského ľudu atraktívnejšieho kandidáta a tým dosiahnuť svoje politické ambície.

3.3.1.2. Pinochetova diktatúra

Potláčanie demokracie a porušovanie ľudských práv charakterizuje Pinochetovu vládu od roku 1973 do roku 1990. Počet tajných akcií USA v Čile však výrazne poklesol a zverstvá Pinocheta boli vládou USA relatívne prehliadané. Spojené štáty pomohli pri konsolidácii Pinochetovej vojenskej diktatúry, pomohli pripraviť nový hospodársky plán a doma a v zahraničí vyhlasovali, že zatiaľ čo nový režim nebol dokonalý, naproti Allendemu šlo o zlepšenie (Kornbluh, 1998). Administratívy Nixona a Forda sa stali „ochrancami“ Pinochetovho režimu v medzinárodnej komunite. Na tlačovej konferencii v roku 1974 Ford uviedol, že puč bol „v najlepšom záujme obyvateľov Čile“ (Ford, 1974). Podľa Roberta Burbacha (2016) „*tlač USA dlhé roky ignorovala alebo bagatelizovala tvrdé represie Pinochetovho režimu*“. To bolo v súlade so všeobecným rozhodnutím médií podporiť alebo ignorovať represívne operácie USA v Latinskej Amerike počas studenej vojny (Burbach, 2016).

V najbližších rokoch sa ústrednou otázkou vzťahov USA a Čile stali ľudské práva. Členovia Kongresu začali klásť väčší dôraz na poskytovanie humanitárnej pomoci čilským občanom namiesto poskytovania čisto ekonomickej pomoci. Carter po stretnutí s Pinochetom v roku 1977 uviedol, že stretnutie dopadlo „*veľmi dobre*“ a že „*po diskusii o vážnom probléme porušovania ľudských práv prezident Pinochet uznáva, že jeho povest' v oblasti dodržiavania ľudských práv je veľmi nízka*“ (Carter, 1977). Aj napriek vonkajšiemu prejavu podpory Pinochetovmu režimu bola Carterova administratíva hlboko znepokojená otázkami ľudských práv a viedla k niekoľkým nezhodám (Kornbluh, 1998). Na konci svojho funkčného obdobia uplatnil Carter rôzne vojenské, ekonomické, a diplomatické sankcie voči jeho režimu.

Postoje USA sa opäť zmenili, keď sa úradu ujal Ronald Reagan. Všetky sankcie uvalené Carterom boli zrušené, pretože Čile považoval za dôležitého spojencu vo svetovom boji za potlačenie komunizmu (Kornbluh, 2008). Reagan využíval politiku tichej diplomacie, prostredníctvom ktorej jeho administratíva uplatňovala vplyv na Pinochetov režim prostredníctvom tajných rokovaní (Kornbluh, 1998). Pinochetov režim však pretrvával v represiách a porušovaní ľudských práv, čím napätie medzi Čile a USA vzrástlo (Kornbluh, 1998). Po plebiscite, v ktorom sa obrovské množstvo Čiľanov vyslovilo proti Pinochetovmu režimu, Spojené štáty začali podporovať postupnú redemokratizáciu, aby pripravili vládu a ľud na demokratické voľby v roku 1989 (Kornbluh, 2009). Oficiálna podpora Pinocheta zo strany USA prudko klesla a Washington začal financovať potenciálnych ľavicových politikov, aby zabezpečili, že voľby budú slobodné a spravodlivé a ich výsledkom bude zmena režimu (Kornbluh, 2008). Stratégiou Washingtonu po rokoch obhajovania Pinochetovho režimu bolo zmeniť zmýšľanie svojich občanov a medzinárodného spoločenstva. Prezident Reagan za týmto účelom zmenil stanoviská médií a oficiálne správy. Čiľanov opísal ako „*ľud túžiaci po demokracii*“ a uviedol, že „*zo strany USA nemožno pochybovať o silnej podpore mierového prechodu k demokracii v Čile*“. Do sveta vyslal mnoho ďalších jasných odkazov, že USA s Pinochetovým režimom neboli spokojné (Reagan, 1986).

Vládna rétorika Spojených štátov z počiatočných rokov Pinochetovho režimu bagatelizovala problém ľudských práv a nabádala na podporu režimu. Naopak, rétorika z 80. rokov upozorňovala na závažnosť porušovania ľudských práv a Pinochetovu ignoranciu problému, čo znamenalo, že sa odklonil od hodnôt USA a nezaslúžil si viac ich podporu.

Prípady Čile je v súlade s definíciou mäkkej sily - prinútiť ostatných, aby túžili po tom, čo chceme, pomocou nehmotných zdrojov kultúry, ideológie a inštitucionálnych noriem.

V tomto prípade sa dá pozorovať, že USA disponovali mnohými zdrojmi mäkkej moci, ktoré použili na manipulovanie verejnosti a zvýšenie medzinárodného tlaku na Čile, aby zmenilo svoje spôsoby. Ani tu Spojené štáty na dosiahnutie cieľov nepoužili vyhrážky, úplatky ani násilie (Kornbluh, 2008). Washington vedel, že podpora verejnosti a medzinárodného spoločenstva boli rozhodujúce, aby mohli vyvinúť tlak na Allendeho a Pinochetov režim. Ide o jasné využitie mäkkej moci, keďže cieľovou skupinou boli skôr celé krajiny než jednotlivci alebo elity.

3.3.2. Guatemala

Výrazné zapojenie Spojených štátov do záležitostí v Guatemale sa začalo prevratom v roku 1954 a po mnohé roky pokračovalo naďalej. Počas guatemalskej občianskej vojny zohrávala CIA významnú rolu, podieľajúc sa na práci s domácimi skupinami v Guatemale na potlačenie opozície. USA na zmenu verejnej mienky organizovali rôzne propagandistické kampane zamerané na širokú verejnosť a guatemalskú armádu. Spojené štáty v Guatemale začali preberať dôležitú úlohu kvôli svojmu odporu a nedôvere k demokraticky zvolenému ľavicovo orientovanému prezidentovi Jacobovi Árbenzovi. V roku 1954 bola vláda Árbenza zvrhnutá pri vojenskom puči vedenom plukovníkom Carlosom Castillo Armasom, priamo podporovanom vládou Spojených štátov a CIA (plán PBSUCCESS). Na dosiahnutie tohto zámeru USA vyvinuli expanzívnu psychologickú kampaň s cieľom presvedčiť väčšinu Guatemalčanov na podporu hnutia na zvrhnutie ich prezidenta.

Plán na odstránenie Árbenza združil všetky prostriedky, ktoré mali USA k dispozícii okrem použitia vlastných jednotiek. To znamenalo psychologické, ekonomické, diplomatické a polovojenské taktiky. Psychologický aspekt zahŕňal rozsiahle využívanie rozhlasovej propagandy, zhadzovanie letákov, šírenie klebiet a ovplyvňovanie národnej tlače.

3.3.2.1. Rozhlasové vysielanie

Od roku 1953 hralo rádiové vysielanie významnú úlohu na zmene verejnej mienky o Árbenovej administratíve. To, že v tej dobe si len málo Guatemalčanov mohlo dovoliť vlastniť rádio a preto bolo považované za dôveryhodný a smerodajný zdroj správ, hralo v prospech USA (U.S. Department of State, 1967). Cieľom USA bolo presvedčiť drvivú väčšinu populácie, že ak by bolo umožnené Árbenzovi zostať prezidentom, došlo by k prevzatiu krajiny komunistami (Phillips, 1977, s. 40).

USA vytvorili svoju vlastnú rozhlasovú stanicu La Voz de la Liberación (Hlas oslobodenia), ktorá vysielala kombináciu populárnej hudby, komediálnych programov

a protivládnu propagandu. CIA odhadovala, že jej rozhlasové vysielanie budú počúvať majetné triedy Guatemaly, ktoré zahŕňali podnikateľov, vojakov a študentov národných univerzít, takže CIA mala cieľovú skupinu, na ktorú sa vo vysielaní mohla sústrediť (Central Intelligence Agency, 1954, s. 8-10). Podľa odtajnených prepisov obsah vysielania mal opakujúci sa vzorec, ktorý hlásal tvrdenia ako napríklad „*komunizmus je veľké zlo - je proti Bohu, náboženstvu a vlasti*“ a Árbenz bol vyobrazovaný ako „*nie len komunista, ale ako písací nástroj Kremľa, ktorý zapredal krajinu medzinárodnému komunizmu*“ (U.S. Department of State, 1954, s. 1). Vysielanie spájalo Armasa s ideálom USA a kapitalizmom, zatiaľ čo Árbenz by krajinu viedol späť k útlaku a recesii. Vysielanie predkladalo Guatemalčanom informácie o neexistujúcich udalostiach, ako boli civilné povstania a vojenské odboje, aby navodili dojem, že v celej krajine sú bojujúci povstalci. Keď sa oficiálna guatemalská stanica pokúsila čeliť týmto klamlivým rečiam, La Voz de la Liberación použilo rušiacie zariadenie umiestnené na veľvyslanectve USA, aby blokovali príjem vládnej stanice (Schlesinger a Kinzer, 1990, s. 168).

Rozhlasová propaganda počas obdobia prevratu bola príkladom využívania mäkkej moci. Správy obsahovali odkazy na hodnoty a ideály USA a povzbudzovali guatemalský ľud, aby podporil Armasa, pretože on sám tieto hodnoty predstavoval. USA mali kvôli svojej dlhej histórii blízkych vzťahov s Latinskou Amerikou dôvod veriť, že každá správa, ktorá háji ideály USA, bude ľahšie prijatá a akceptovaná. Hlavným cieľom propagandistických kampaní bola zmena hodnôt a ideálov, ku ktorým sa guatemalský ľud hlásal a podporoval ich. To znamená, že nešlo o pokus o zmenu politiky, ale skôr o pokus o zmenu verejnej mienky. Ďalším cieľom bolo naštrbiť vernosť guatemalskej armády k Árbenzovi (U.S. Department of State, 1967). USA pochopili, že podpora guatemalskej armády bola pre úspech operácie nevyhnutná.

3.3.2.2. Rímskokatolícka cirkev

Jednou z najdôležitejších taktík CIA, ktorá mala zaručiť, aby bola stanica La Voz de la Liberación vierohodnejšia, bolo začlenenie rímskokatolíckej cirkvi do propagandistického úsilia. Po druhej svetovej vojne, keď sa medzinárodný komunizmus rozšíril do mnohých častí sveta, sa rímskokatolícka cirkev čoraz viac vyslovovala proti komunizmu a na základe toho podporovala politiku USA v Latinskej Amerike (Dussel, 1992, s. 141). CIA využila katolícku hierarchiu v Guatemale, aby mohla atakovať a destabilizovať Árbenzovu vládu. Aby to Washington dosiahol, povzbudzoval cirkev, aby sa „*stala hlavným obhajcom sociálnej spravodlivosti, ľudských práv a demokratickej reformy*“ (Manuel, Reardon

a Wilcox, 2006, s. 152). USA sa domnievali, že ich cieľové skupiny môžu byť ľahko ovplyvnené prostredníctvom omši. Toto úzke spojenectvo s cirkvou odštartovalo kampaň spájajúcu komunizmus s ateizmom, ktorú CIA využívalo aj vo svojich rozhlasových vysielaniach. Toto je príkladom využitia mäkkej moci na zmenu verejnej mienky, zameranej na guatemalských katolíkov, ktorí verili, že cirkev im určí správny politický smer.

3.3.2.3. Študentské skupiny

Zámery CIA zvrhnúť komunistov v krajine sa sústredili najskôr na nábor skupín, ktoré boli najviac proti komunizmu. Jednou z nich boli univerzitní študenti zo stredných a vyšších tried. V Guatemale bola zriadená organizácia Comité de Estudiantes Universitarios Anticomunistas (CEUA), ktorá ostro vystupovala proti komunizmu a už od roku 1951 organizovala demonštrácie proti Árbenzovi. USA boli do študentských akcií priamo zapojené a vydávali im pokyny ohľadom obsahu propagandy. Praktiky CEUA zahŕňali napríklad rozmiestnenie okolo 100 000 propagandistických nálepiek v autobusoch a vlakoch, znehodnocovanie múrov antikomunistickými grafitmi, zasielanie pohrebných oznámení Árbenzovi a jeho poradcovi Josému Miguelovi Fortunymu či vydávanie článkov proti Árbenzovi, kde vyzývali občanov a vojakov na podporu rebélie (Cullather, 1999, s. 64-65). Študenti tiež na steny a boky autobusov po celej krajine maľovali číslo "32", ktoré symbolizovalo článok 32 guatemalskej ústavy, ktorý zakazuje účasť zahraničných politických strán na volebnom procese (smerované proti Sovietom). V rámci činností CEUA bolo aj financovanie rozhlasového programu s názvom „Antikomunistická hodina“ v rádiu La Voz de la Liberación (Cullather, 1999, s. 64-65).

Počas obdobia prevratu v Guatemale USA viackrát uplatnili mäkkú moc, ktorou vydláždili cestu pre použitie tvrdej moci. Washington sa v súvislosti s rokom 1954 primárne sústredil na zmenu verejnej mienky na podporu Armasa a tento cieľ sa snažil dosiahnuť pomocou letákov, rozhlasového vysielania a spoluprácou s rôznymi záujmovými skupinami, ako boli študenti či rímskokatolícka cirkev. Použitie tvrdej moci, ako bol prípad samotného puču, mohlo byť úspešné bez súčasného použitia mäkkej moci. USA však mali dôvod domnievať sa, že kombinácia oboch metód bude silnejšia ako v prípade použitia jednej. Guatemalská prípadová štúdia je príkladom toho, ako mäkká moc môže podporovať a zvyšovať účinky použitia tvrdej moci.

4. Záver

Zahraničná politika USA sa počas 20. storočia pokúsila vytvoriť vo svete také sociálne, ekonomické a politické podmienky, ktoré by najviac zvýhodňovali jej záujmy. Počas studenej vojny dominoval v prístupe USA k zachovaniu rovnováhy síl v Eurázii a vlastnej sféry vplyvu v Latinskej Amerike realistický postoj. Realistická politika USA voči Latinskej Amerike, riadená Trumanovou a Reaganovou doktrínou, viedla k otvoreným a tajným intervenciám proti šíreniu marxistických ideológií. Hegemonickú reputáciu USA, ktorá sa vyvinula počas studenej vojny, pripomínali a stále pripomínajú latinskoamerickí ľavicoví vodcovia, ktorí naďalej odsudzujú americký imperializmus. Administratívy Eisenhowera a Kennedyho sa pokúsili o uspokojenie potrieb Latinskej Ameriky, najmä sociálneho a ekonomického rozvoja. Aj keď touto stratégiou v konečnom dôsledku chceli dosiahnuť odklon latinskoamerických krajín od Sovietov, išlo o zmenu prístupu v porovnaní s inými predsedníctvami. Prezident Carter bol pevne presvedčený, že bolo načase začať s komplexnými reformami zahraničnej politiky USA globálnym presadzovaním ľudských práv a politikou obmedzovania zbraní. Na konci studenej vojny sa prezident Bush usiloval o regionálny hospodársky dosah, ktorý by dal latinskoamerickým vodcom nádej na nové storočie a nové smerovanie sveta. Na konci studenej vojny je možné pozorovať, že sa dôvody intervencie USA v Latinskej Amerike zmenili z boja proti šíreniu komunizmu na boj proti drogám.

Porovnanie zahraničnopolitických koncepcií nám ukázalo, že hlavný rozdiel medzi sledovanými administratívami nebol v ich postoji voči Latinskej Amerike, ale skôr v celkovom kontexte svetového poriadku a aktuálnych problémoch zahraničnej politiky, ako bolo šírenie komunizmu, národná bezpečnosť, ľudské práva či pašovanie drog.

Práca skúmala spôsoby, akými Spojené štáty využívali a uplatňovali svoju moc voči Latinskej Amerike. Latinská Amerika pre túto analýzu predstavovala vynikajúci príklad z niekoľkých dôvodov. Je to oblasť sveta, kde bola mocenská nadváha USA nad potenciálnymi súpermi nepopierateľná. Poskytuje aj nespočetnú škálu rôznych príkladov, kedy k aplikácii tvrdej a mäkkej moci došlo. V Latinskej Amerike používali USA stratégie moci viac ako kdekoľvek inde, keďže šlo o časové obdobie a oblasť, v ktorej boli USA veľmi znepokojené o svoju bezpečnosť.

V komparatívnej štúdií sme skúmali pokusy USA o vplyv v Nikarague, Paraguaji, Čile a Guatemale a určili, v ktorých prípadoch išlo o príklad použitia tvrdej a mäkkej moci. Následne sme analyzovali ciele, ktoré si USA stanovili dosiahnuť ako aj ich efektivitu.

Táto práca podporuje Nyeho argument pre implementáciu tvrdej a mäkkej moci politikmi Spojených štátov, keďže odhaľuje, že obidva koncepty boli použité na dosiahnutie rôznych efektov a ambícií USA. Výsledky prípadovej štúdie odhaľujú možnosť, že každý z konceptov môže byť vhodnejší pre isté typy cieľov a konkrétne časové obdobia. Zistenia naznačujú, že použitie jedného z konceptov môže mať pre štát, ktorý ho používa pozitívne efekty aj bez použitia toho druhého.

Okrem rôznych taktík, ktoré USA využívali, sme pozorovali aj iné rozdiely. Na základe prípadových štúdií sa dá potvrdiť, že dôležitým aspektom pri aplikácii mäkkej a tvrdej moci je čas. Produkovanie výsledkov tvrdej moci zvyčajne vyžaduje oveľa menej času, keďže jej prostriedky sú hmotné. Naopak efekty mäkkej moci sa dosahujú pomerne dlho, pretože sa jej nehmotné prostriedky rozvíjajú počas dlhšieho časového obdobia. Rovnako sa koncepty odlišujú aj v dlhodobosti výsledkov. Zatiaľ čo vojenský a ekonomický nátlak má tendenciu viesť k okamžitým, ale krátkodobým výsledkom, atraktivita a presvedčanie zvyknú spôsobovať dlhodobejšie zmeny. Keďže tvrdá moc núti človeka konať odlišným spôsobom od jeho bežného správania, koná nedobrovoľne. Mäkká moc mení postoj človeka k tomu, že sa správa inak, ako je jeho obvyklé správanie, avšak činí tak dobrovoľne. Sila mäkkej moci je založená na jej vytrvalosti a udržateľnosti.

Porovnanie konceptov tvrdej a mäkkej moci na Nikarague, Paraguaji, Čile a Guatemale nám dokázalo, že obidve taktiky použité zvlášť boli pre USA účinné. Častokrát ale šlo o použitie stratégií tvrdej moci v spojení so stratégiami mäkkej moci. Vo veľkej schéme zahraničnej politiky je teda implementácia kombinácie obidvoch konceptov najlepšia na získanie a udržanie vplyvu v rámci dlhodobých cieľov. To súhlasí s predpokladom Nyeho, podľa ktorého je kombinované použitie mäkkej a tvrdej moci najefektívnejším prostriedkom. Z toho vyplýva, že tvrdá a mäkká moc sú komplementárne javy a v spojení môžu riešiť širšiu škálu problémov a dosiahnuť viac druhov cieľov. Nye poznamenáva, že USA vyhrali studenú vojnu kombináciou mäkkej a tvrdej sily – na inštitúciách a ideách záležalo rovnako ako na pechote.

Použitie tvrdej a mäkkej moci Spojenými štátmi je nespochybniteľné, avšak odpoveď na otázku, ktorá z moci je efektívnejšia, nemá jasnú a jednoznačnú odpoveď. Aj keď prípadové štúdie jasne dokazujú dištinkciu v použitých taktikách a efektivite, v určitých prípadoch môže byť ťažké určiť, ktorá stratégia je vhodnejšia na dlhodobejšie, a ktorá na krátkodobejšie

dosiahnutie cieľov. Na hlbšie pochopenie použitia tvrdej a mäkkej moci a potenciálne aplikovanie výsledkov analýzy na akýkoľvek kút sveta a časové obdobie je potrebný podrobnejší výskum vzťahov medzi regiónmi, štátmi a neštátnymi subjektmi Latinskej Ameriky a USA. Táto práca je príspevkom k dosiahnutiu tohto cieľa.

5. Zoznam použitej literatúry

5.1. Primárne zdroje

CARTER, JIMMY. "Meeting With President Augusto Pinochet Ugarte of Chile - Remarks to Reporters Following the Meeting Online by Gerhard Peters and John T. Woolley". *The American Presidency Project* [online]. 1977 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z: <<https://www.presidency.ucsb.edu/node/241549>>

CARTER, JIMMY. "Keeping Faith: Memoirs of a President". *Bantam Books*. 1982, s. 184 [cit. 2021-02-20]. ISBN 978-0553050233.

EISENHOWER, DWIGHT D. "Annual Message to the Congress on the State of the Union". *Dwight Eisenhower Presidential Library & Museum* [online]. 1954 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <<http://stateoftheunion.onetwothree.net/texts/19540107.html>>

EISENHOWER, DWIGHT D. "The President's News Conference Online by Gerhard Peters and John T. Woolley". *The American Presidency Project* [online]. 1954 [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/the-presidents-news-conference-361>>

FORD, GERALD R. "The President's News Conference Online by Gerhard Peters and John T. Woolley". *The American Presidency Project* [online]. 1974 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <<https://www.presidency.ucsb.edu/node/256615>>

REAGAN, RONALD. "Remarks on Central America and El Salvador at the Annual Meeting of the National Association of Manufacturers". *National Archives* [online]. 1983 [cit. 2021-03-28]. Dostupné z: <<https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/remarks-central-america-and-el-salvador-annual-meeting-national-association>>

REAGAN, RONALD. "Public Papers of the Presidents of the United States: Ronald Reagan, 1986". *National Archives* [online]. 1988, s. 898 [cit. 2021-02-25]. ISBN 1623769493. Dostupné z: <<https://www.reaganlibrary.gov/archives/public-papers-president-ronald-reagan>>

ROOSEVELT, THEODORE. "Quotations from the speeches and other works of Theodore Roosevelt". *The Theodore Roosevelt Association* [online]. 1900 [cit. 2021-03-24]. Dostupné z:

<https://www.theodoreroosevelt.org/content.aspx?page_id=22&club_id=991271&module_id=339333>

5.2. Sekundárne zdroje

AGUILAR, ALONSO, a ZATZ, ASA. "Pan-Americanism from Monroe to the Present: A View from the Other Side". New York: Monthly Review Press. 1968, s. 72 [cit. 2021-02-14]. ISBN 978-0853450986.

BAGLEY, BRUCE M., a WALKER WILLIAM O. "Drug Trafficking in the Americas". Coral Gables: University of Miami, North-South Center [online]. 1996, s. 100-125 [cit. 2021-03-16]. ISBN 978-1560007524. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/269861134_Drug_Trafficking_in_the_Americas>

BETHELL, LESLIE. "Historia de América Latina: Política y Sociedad desde 1930". Cambridge University Press. 1997, s. 103 [cit. 2021-03-04]. ISBN 978-0521593908.

BRANDS, HAL. "Latin America's Cold War". Cambridge, MA: Harvard University Press. 2010, s. 44-71 [cit. 2021-03-24]. ISBN 978-0674055285.

BROWN, SEYOM. "Faces of Power: Constancy and Change in United States Foreign Policy from Truman to Clinton". 2. vyd. Columbia University Press. 1994, s. 26-572 [cit. 2021-03-25]. ISBN 978-0231133296.

BURBACH, ROGER. "Pinochet and the Amnesia of the U.S. Press". Media Alliance [online]. 2016 [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <<https://media-alliance.org/2016/05/pinochet-and-the-amnesia-of-the-u-s-press-by-roger-burbach/>>

CAROTERS, THOMAS. "The United States and Latin America after the Cold War". Wilson Center, Latin American Working Paper Series [online]. 1990, č. 184 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/publication/wp184_unit_ed_states_latin_america_after_the_cold_war.pdf>

CARPENTER, TED G. "Bad Neighbor Policy: Washington's Futile War on Drugs in Latin America". St. Martin's Press. 2003, s. 168 [cit. 2021-03-21]. ISBN 978-1403961372.

Central Intelligence Agency. "Materials for Psychological Warfare Support - Guatemala".

CIA Historical Review Program [online]. 1954, s. 8-10 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/readingroom/docs/DOC_0000914007.pdf>

CHIAVENATO, JULIO J. “Stroessner: Retrato de uma ditadura“. 2. vyd. São Paulo: Editora Brasiliense. 1980, s. 25-60 [cit. 2021-03-25]. ISBN 1000230549583.

CHILD, JOHN. “Unequal Alliance: The Inter-American Military System, 1938-1978“. Boulder: Westview Press. 1980, s. 64 [cit. 2021-03-16]. ISBN 978-0891586777.

CULLATHER, NICHOLAS. “Secret History: The CIA s Classified Account of Its Operations in Guatemala, 1952-1954“. Stanford, CA: Stanford University Press. 1999, s. 64-65 [cit. 2021-03-19]. ISBN 978-0804733113.

DI TELLA, TORCUATO, S. “History of Political Parties in Twentieth-century Latin America“. New York: Routledge. 2005, s. 105 [cit. 2021-02-20]. ISBN 978-1412805100.

DOMÍNGUEZ, JORGE I. “US- Latin American Relations During the Cold War and Its Aftermath“. Harvard University Press; upravili Bulder-Thomas, V. a Durkerley, J. [online]. 1999, s. 10-46 [cit. 2021-03-24]. ISBN 067492595. Dostupné z: <https://wcfia.harvard.edu/files/wcfia/files/jd_us_latin.pdf>

DUSSEL, ENRIQUE. “The Church in Latin America, 1492-1992“. Maryknoll, N.Y.: Orbis Books. 1992, s. 141 [cit. 2021-03-26]. ISBN 978-0860121800.

GARRARD-BURNETT, VIRGINIA; ATWOOD, MARK; a MORENO, JULIO E. “Beyond the Eagle's Shadow: New Histories of Latin America's Cold War“. University of New Mexico Press. 2013, s. [cit. 2021-03-12]. ISBN 978-0826353689.

GILDERHUS, MARK T. “The Second Century: U.S.-Latin American Relations Since 1889“. Rowman & Littlefield Publishers, eBook Collection. 1999, s. 71-192 [cit. 2021-03-11]. ISBN 978-0842024143.

GOTT, RICHARD. “Cuba: A New History“. 1. vyd. Yale University Press. 2004, s. 164-165 [cit. 2021-03-15]. ISBN 978-0300111149.

GRANDIN, GREG. “Empire's Workshop: Latin America, the United States, and the Rise of the New Imperialism (American Empire Project)“. New York: Metropolitan Books. 2006. ISBN 978-0-8050-7738-4.

- JENTLESON, BRUCE W. "The Reagan Administration and Coercive Diplomacy: Restraining More Than Remaking Governments." *Political Science Quarterly* [online]. 1991, 106(1), s. 57-82 [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://pages.pomona.edu/~vis04747/h124/readings/jentleson_Reagan_coercive_diplomacy.pdf>
- KAGAN, ROBERT. "A Twilight Struggle: American Power and Nicaragua, 1977–1990". New York: The Free Press. 1996 [cit. 2021-04-02]. ISBN 978-0028740577.
- KEGLEY, CHARLES W. 1995. "Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge". New York: St. Martin's Press. 1995, s. 151 [cit. 2021-03-24]. ISBN 978-0333638019.
- KINZER, STEPHEN. "Blood of Brothers: Life and War in Nicaragua". Cambridge: Harvard University Press. 2007, s. 387 [cit. 2021-03-24]. ISBN 978-0674025936.
- KLÍMA, JAN. "Dějiny Latinské Ameriky". Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2015. ISBN 978-80-7422-368-6
- KORNBLUH, PETER. "Chile and the United States: Declassified documents relating to the military coup, September 11, 1973". National Security Archive [online]. 1998, č.8 [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB8/nsaebb8i.htm>>
- KORNBLUH, PETER. "New Kissinger 'telecons' reveal Chile plotting at highest levels of U.S. government". National Security Archive [online]. 2008, č.255 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB255/index.htm>>
- KORNBLUH, PETER. "Brazil Conspired with U.S. to Overthrow Allende". National Security Archive [online]. 2009, č.282 [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB282/index.htm>>
- KRENN, MICHAEL L. "U.S. Policy Toward Economic Nationalism in Latin America, 1917–1929". Wilmington, DE: Scholarly Resources. 1990, s. 56-58 [cit. 2021-03-11]. ISBN 0-8420-2346-1.
- LABRADOR, ROCIO C., a RENWICK, DANIELLE. "Central America's Violent Northern Triangle". Council on Foreign Relations [online]. 2018 [cit. 2021-02-12].

Dostupné z:

<<https://www.files.ethz.ch/isn/195071/Violence%20and%20Gangs%20in%20Central%20America%27s...pdf>>

LAINO, DOMINGO. “Paraguay, represión, estafa y anticomunismo”. Asunción: Ediciones Cerro Corá. 1979, s. 60 [cit. 2021-02-14]. ISBN 1218039000024.

LANGLEY, LESTER D. “The Banana Wars: United States Intervention in the Caribbean, 1898 - 1934”. 2. vyd. Rowman & Littlefield Publishers. 2001, s. 14-15 [cit. 2021-03-29]. ISBN 978-0842050463.

LATHAM, MICHAEL E. “Modernization as Ideology: American Social Science and "Nation Building" in the Kennedy Era”. Chapel Hill: University of North Carolina Press [online]. 2000, s. 12 [cit. 2021-02-01]. ISBN 978-0807848449. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/249564044_Michael_E_Latham_Modernization_as_Ideology_American_Social_Science_and_Nation_Building_in_the_Kennedy_Era_Chapel_Hill_NC_The_University_of_North_Carolina_Press_2000_288_pp_1895>

LEFFLER, MELVIN P., a PAINTER, DAVID S. “Origins of the Cold War: An International History”. 2. vyd. Routledge. 2005, s. 1-310 [cit. 2021-01-23]. ISBN 978-0415341103.

LEOGRANDE, WILLIAM M. “Making the Economy Scream: US Economic Sanctions Against Sandinista Nicaragua.” Third World Quarterly [online]. 1996, 17(2), s. 329-348 [cit. 2021-03-24]. Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/publication/248949678_Making_the_economy_scream_US_economic_sanctions_against_Sandinista_Nicaragua>

LEOGRANDE, WILLIAM M. “Our Own Backyard: The United States in Central America, 1977-1992”. Chapel Hill: The University of North Carolina Press [online]. 1998, s. 10 [cit. 2021-01-26]. ISBN 978-0807823958. Dostupné z:

<https://www.researchgate.net/publication/254316651_William_M_Leogrande_Our_Own_Backyard_The_United_States_in_Central_America_1977-1992_Chapel_Hill_University_of_North_Carolina_Press_1998_xvi_773_pp_notes_and_index_US3995>

MANUEL, PAUL C., REARDON, LAWRENCE, C., a WILCOX, CLIDE. “The Catholic Church and the Nation-State: Comparative Perspectives”. Washington D.C.: Georgetown

University Press. 2006, s. 152 [cit. 2021-03-19]. ISBN 978-1589011151.

MARTZ, JOHN D. "United States Policy in Latin America: A Decade of Crisis and Challenge". University of Nebraska Press. 1995, s. 14 [cit. 2021-01-15]. ISBN 978-0803231627.

MCPHERSON, ALAN. "Intimate Ties, Bitter Struggles: The United States and Latin America Since 1945". Potomac Books. 2006, s. 111-112 [cit. 2021-02-21]. ISBN 978-1574888768.

MCWILLIAMS, WAYNE C., a PIOTROWSKI, HARRY. "The World Since 1945". Lynne Rienner Publishers. 1945, s. 335 [cit. 2021-03-24]. ISBN 978-1626370746.

MIRANDA, ÁNIBAL. "Argentina, Estados Unidos e insurrección en Paraguay: documentos de inteligencia, político militares y artículos de prensa". Asunción: RP Ediciones/Miranda. 1988, s. 13-28 [cit. 2021-03-26].

MOLLOY, IVAN. "Rolling Back Revolution: The Emergence of Low Intensity Conflict". Londýn: Pluto Press. 2001, s. 2 [cit. 2021-02-25]. ISBN 978-0745317069.

MORA, FRANK O., a COONEY, JERRY W. "Paraguay and the United States: Distant Allies" University of Georgia Press [online]. 2007, s. 79-94 [cit. 2021-03-10]. ISBN 978-0820329321. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=oRkSVeJYSQwC&pg=PA296&lpg=PA296&dq=Frank+O.+Mora+Relaciones+estados+unidos.-Paraguay:+conflicto+y+cooperaci%C3%B3n%22&source=bl&ots=V7n__YXUJU&sig=ACfU3U1uzQ_pn348hEkdPpVA8RAI4ot06w&hl=sk&sa=X&ved=2ahUKEwj9rqSxkunvAhWHO-wKHauwATgQ6AEwA3oECAMQAw#v=onepage&q=Frank%20O.%20Mora%20Relaciones%20estados%20unidos.-Paraguay%3A%20conflicto%20y%20cooperaci%C3%B3n%22&f=false>

Paraguay:+conflicto+y+cooperaci%C3%B3n%22&source=bl&ots=V7n__YXUJU&sig=ACfU3U1uzQ_pn348hEkdPpVA8RAI4ot06w&hl=sk&sa=X&ved=2ahUKEwj9rqSxkunvAhWHO-

wKHauwATgQ6AEwA3oECAMQAw#v=onepage&q=Frank%20O.%20Mora%20Relaciones%20estados%20unidos.-

Paraguay%3A%20conflicto%20y%20cooperaci%C3%B3n%22&f=false>

NIETO, CLARA, a BRANDT, CHRIS. "Masters of War: Latin America and United States Aggression from the Cuban Revolution through the Clinton Years". New York: Seven Stories Press. 2003, s. 18-157 [cit. 2021-02-06]. ISBN 978-1583225455.

NIETO, JAIME Z., a STOLLER, RICHARD. "U.S. Security Policies and United States -

Colombia Relations”. *Latin American Perspectives*. 2007, 34(1), s. 112-119 [cit. 2021-03-24]. <https://doi.org/10.1177/0094582X06296356>

NYE, JOSEPH S. “Soft Power: the Means to Success in World Politics”. New York: Public Affairs. 2004, s. 166 [cit. 2021-02-06]. ISBN 978-1586483067.

NYE, JOSEPH S. “Think again: Soft Power”. *Foreign Policy* [online]. 2006, 22(2) [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <<https://foreignpolicy.com/2006/02/23/think-again-soft-power/>>

NYE, JOSEPH S. “Public Diplomacy and Soft Power”. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* [online]. 2008, č. 616, s. 95 [cit. 2021-03-24]. Dostupné z: <<https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4594675/Nye.pdf>>

OPATRŇY, JOSEF. “Amerika v proměnách staletí”. Praha: Libri. 1998, s. 50-55 [cit. 2021-01-30]. ISBN 80-85983-42-7.

Organization of American States. “Our History” [online]. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <http://www.oas.org/en/about/our_history.asp>

Organization of American States. “Charter of the Organization of American States”. [online]. 2001 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.oas.org/charter/docs/resolution_en.htm>

PALMER, DAVID S. “U.S. Relations with Latin America during the Clinton Years: Opportunities Lost or Opportunities Squandered?”. University Press of Florida [online]. 2006, s. 1-42 [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <<https://ufdc.ufl.edu/AA00011660/00001>>

PASTOR, ROBERT A. “Not Condemned to Repetition: The United States and Nicaragua”. 2. vyd. Cambridge: Westview Press. 2002, s. 209 [cit. 2021-03-24]. ISBN 978-0813338101.

PASTOR, ROBERT A. “Exiting the Whirlpool: U.S. Foreign Policy Toward Latin America and the Caribbean”. 2. vyd. Cambridge: Westview Press. 2009, s. 99-114 [cit. 2021-03-16]. ISBN 978-0813338118.

PHILLIPS, DAVID A. “The Night Watch: 25 Years of Peculiar Service”. 1. vyd. New York: Atheneum. 1977, s. 40 [cit. 2021-03-28]. ISBN 978-0689107542.

POWERS, NANCY R. “The Transition to Democracy in Paraguay: Problems and Prospects”.

Kellogg Institute [online]. 1992, s.17 [cit. 2021-03-25]. Dostupné z: <https://kellogg.nd.edu/sites/default/files/old_files/documents/171_0.pdf>

RABE, STEPHEN, G. "The Johnson Doctrine." *Presidential Studies Quarterly*. 2006, 36(1), s. 48-58 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <<https://www.jstor.org/stable/27552746?seq=1>>

RAYMONT, HENRY. "Troubled Neighbors: The Story of U.S. - Latin American Relations from FDR to the Present". Cambridge: Westview Press. 2005, s. 236-238 [cit. 2021-02-11]. ISBN 978-0813343037

ROBERTS, KENNETH. "Bullying and Bargaining: The United States, Nicaragua, and Conflict Resolution in Central America." *International Security*. 1990, 15(2), s. 67-102 [cit. 2021-03-20]. doi:10.2307/2538866.

SCHELLING, THOMAS C. "Arms and influence". New Haven: Yale University Press. 1966, s. 65-70 [cit. 2021-03-25]. ISBN 978-0300002218.

SCHLEISINGER, STEPHEN, a KINZER, STEPHEN. "Bitter Fruit: The Untold Story of the American Coup in Guatemala". 2. vyd. New York: Anchor Books. 1990, s. 168 [cit. 2021-03-24]. ISBN 978-0385183543.

SIMÓN, JOSÉ L. "El despotismo republicano de Paraguay en su hora cero". *Nueva Sociedad* [online]. 1988, č. 95, s. 28 [cit. 2021-03-24]. ISSN 0251-3552. Dostupné z: <<https://nuso.org/revista/95/comunicacion-audio-visual/>>

SMITH, JOSEPH. "The United States and Latin America: a history of American diplomacy, 1776-2000". Oxon: Routledge [online]. 2005, s. 132-156 [cit. 2021-03-10]. ISBN 978-0415358354. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/31764225_The_United_States_and_Latin_America_A_history_of_American_diplomacy_1776-2000>

SMITH, PETER H. "Talons of the Eagle: Dynamics of U.S. - Latin American Relations". New York: Oxford University Press [online]. 1996, s. 185-214 [cit. 2021-02-21]. ISBN 978-0195083033. Dostupné z: <<https://archive.org/details/talonsofeaglelat00smit/page/n9/mode/2up>>

SMITH, WAYNE S. "Lies About Nicaragua". *Foreign Policy*. 1987, č. 67, s. 87-103 [cit.

2021-02-18]. doi:10.2307/1148932.

STOKES, DOUG. "America's Other War: Terrorizing Colombia". London: Zed Books. 2005, s. 67 [cit. 2021-02-14]. ISBN 978-1842775479.

TAFFET, JEFFREY F. "Foreign Aid as Foreign Policy: The Alliance for Progress in Latin America" New York: Routledge [online]. 2007, s. 72-73 [cit. 2021-03-24]. ISBN 978-0415977715. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/289191651_Foreign_Aid_as_Foreign_Policy_The_Alliance_for_Progress_in_Latin_America>

Time Magazin. "The Americas: Milton's Progress." [online]. 1953, č.1 [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <<http://content.time.com/time/magazine/0,9263,7601530706,00.html>>

Time Magazin. "Brazil: BRAZIL Toward Stability." [online]. 1965 [cit. 2021-03-22]. Dostupné z: <<http://content.time.com/time/magazine/0,9263,7601651231,00.html>>

U.S. Department of State - Office of the Historian. "Dollar Diplomacy, 1909 - 1913." Foreign Service Institute [online]. [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <<https://history.state.gov/milestones/1899-1913/dollar-diplo>>

U.S. Department of State. "PBSUCCESS: The Sherwood tapes". [online]. 1954, s.1 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000135031/DOC_0000135031.pdf>

U.S. Department of State. "Guatemala: A counter-insurgency running wild?" Washington, D.C.: National Security Archive [online]. 1967, 11(4) [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB11/docs/>>

United States Institute of Peace. "From Madness to Hope: The 12-year war in El Salvador: Report of the U.N. Truth Commission on El Salvador". [online]. 1993 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <<https://www.usip.org/sites/default/files/file/ElSalvador-Report.pdf>>

WHITNEY, JOEL. Interview s Oscarom Ariasom Sanchezom. Guernica [online]. 2005 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <<https://www.joelwhitney.net/oscararias.html>>